

RĪGAS PEDAGOĢIJAS UN IZGLĪTĪBAS VADĪBAS AKADEMIJA

Pedagoģijas fakultāte

Nepilna laika klātienes studijas

Pirmā līmeņa studiju programma

ar kvalifikāciju "Pirmsskolas izglītības skolotājs"

SVETLANA KALNIETE

**2 – 3 gadīgu bērnu pašapkalpošanās prasmju sekmēšana pirmsskolas
izglītības iestādē**

Kvalifikācijas darbs

Darba autore

Vārds, Uzvārds

Paraksts

Darba vadītājs

Akadēmiskais amats

Zinātniskais/
akadēmiskais grāds

Vārds, Uzvārds

Paraksts

RĪGA 2016

Anotācija

Kvalifikācijas darba temats. 2 – 3 gadīgu bērnu pašapkalpošanās prasmju sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādē.

Mērķis. Teorētiski izziņāt un praktiski vērtēt rotaļu un vingrinājumu izmantošanas iespējas pašapkalpošanās prasmju attīstīšanai 2 – 3 gadīgiem bērniem.

Darbs sastāv no divām nodaļām. **Pirmajā nodaļā** autore analizē pašapkalpošanās prasmju raksturojumu bērnu attīstības veseluma skatījumā. Tiek aplūkoti dažādi darba veidi, to iemaņu, prasmju apguve un attieksme pret veicamajām darbībām agrajā bērnībā. Tiek akcentēta doma, ka pašapkalpošanās veicina bērnu socializēšanos, t.i., iekļaušanos sabiedrībā.

Otrajā nodaļā autore atspoguļo praktiskās bērnu prasmes un attieksmi pret veicamajām darbībām (roku mazgāšana un apģērbšanās). Pētījuma ietvaros tiek izvirzīti rādītāji, pēc kuriem veikta bērnu roku mazgāšanas un apģērbšanās prasmju izpēte. Pēc konstatētajiem bērnu prasmju apguves līmeņiem, darba autore izmanto dažādus pedagoģiskus paņēmienus, prasmju veicināšanai. Pētījuma beigās tiek secināts, ka bērnu pašapkalpošanās prasmes pakāpeniski pilnveidojas.

Apkopojot un analizējot praktiskā pētījuma rezultātus, darba autore apstiprinā kvalifikācijas darba sākumā izvirzīto **hipotēzi** – bērna pašapkalpošanās prasmes pilnveidosies sekmīgāk, ja pieaugušie to apguvei izmantos pedagoģiski pamatotas rotaļas un vingrinājumus.

Kvalifikācijas darbs sastāv no 1 lappusēm, 5 tabulām, 3 attēliem un 4 pielikumiem.

Tiek izmantoti 48 literatūras un informācijas avoti.

Saturs

Ievads.....	4
1. Pašapkalpošanās – viens no darba veidiem agrajā bērnībā dažādu autoru skatījumā.....	6
1.1. Pašapkalpošanās prasmju raksturojums bērnu attīstības veseluma skatījumā.....	6
1.2. Dažādi darba veidi, to iemaņu, prasmju apguve agrajā bērnībā.....	11
2. Pieaugušo – bērnu darbības un attieksmes rosinātāji pašapkalpošanās procesā 2 – 3 gadīgu bērnu grupā.....	26
2.1. Atsevišķu prasmju vērtēšana grupas bērniem.....	26
2.1.1. Roku mazgāšana.....	28
2.1.2. Ģērbšanās.....	31
2.2. Dažādu pedagoģisku paņēmieni izmantošana pašapkalpošanās prasmju veicināšanai.....	33
2.3. Pedagoģiskā pētījumā iegūto datu analīze.....	40
Secinājumi.....	46
Literatūras un avotu saraksts.....	47
Pielikumi.....	50

Ievads

Pašapkalpošanās ir viens no svarīgākajiem pirmsskolas bērnu darba veidiem, kas tendēts uz sevis apkopšanu (prasme apģērbties un izģērbties, lietot tualeti, patstāvīgi uzņemt ēdienu, mazgāties utt.). Pašapkalpošanai ir ļoti liela nozīme audzināšanas procesā, jo tā, pirmām kārtām, ir svarīga dzīves sastāvdaļa. Tā kā pašapkalpošanās prasme tiek praktizēta cilvēka dzīves laikā ik dienu, tā kļūst par pašsaprotamu lietu, normu, ko bērni uztver kā pienākumu.

Pirmsskolas vecuma bērniem pašapkalpošanas sagādā grūtības, kas saistītas, piemēram, ar nepietiekamu pirkstu muskulatūras attīstību, grūtībām atcerēties nepieciešamo darbību secību, nemācēšanu plānot savas turpmākās darbības, kā arī viegla uzmanības novēršamība no darāmā, kas, savukārt, palēnina prasmju veidošanās procesu un dažkārt izraisa bērnam nevēlēšanos veikt nepieciešamās darbības. Tāpēc skolotāja uzdevums ir sekmēt bērna pašapkalpošanās prasmju attīstību, cenšoties panākt, lai bērns visu dara pēc iespējas kārtīgāk un uzmanīgāk, kā arī patstāvīgi, bez citu palīdzības (Куцакова, 2004, 97).

Pirmsskolas iestādēs un ģimenē vairāk tiek pievērsta uzmanība bērna intelektuālajai attīstībai, bet patstāvības attīstībai, tajā skaitā iemaņām un pašapkalpošanās prasmēm, pievērš maz uzmanības, ar to pašu ierobežojot bērnu patstāvību, kavējot bērnu patstāvības veidošanos. Svarīgi, lai pieaugušais palīdz bērnam patstāvīgi iegūt personīgo pieredzi, iemaņas, attiecīgu vajadzību iegūšanu, kuras palīdz veiksmīgi socializēties.

Pašapkalpošanās prasmju attīstība ļauj bērniem efektīvi izprast apkārtējo pasauli un papildināt savas zināšanas, attīstīt runas prasmes, sīko motoriku, kā arī attīstīt atdarināšanas prasmes un spējas izpildīt norādes, ievērot noteiktu darbību secību. Bērniem nepieciešama pieaugušā palīdzība un pacietība. Pašapkalpošanās prasmju apguve tiešā veidā ietekmē bērna pašvērtējumu, tas ir svarīgs solis patstāvības veidošanā (Козлова, 2002, 24).

Pirmsskolas vecums ir svarīgs posms, kad veidojas cilvēka personība un bērna tieksme pēc patstāvības, kas ir viena no vērtīgajām bērna aktivitātes izpausmēm. Ir svarīgi neatstāt bez uzmanības šīs tieksmes, attīstīt tās, veicināt bērna vēlmi darīt nepieciešamās ikdienas darbības pašam. Ja tieksmi pēc patstāvības ierobežo, tad bērns var izaugt pasīvs, nebūt gatavs saskarties ar dzīves grūtībām. Ļoti svarīgi ir nedarīt tās lietas, ko bērns var izdarīt pats, bet katru sasniegumu vajag atbalstīt, uzslavēt bērnu par panākumiem. Pašapkalpošanās prasmes ir ne tikai parastu noteikumu apgūšana, bet arī svarīgs socializācijas process, kas palīdz pareizi uzvesties ikdienā. Ikdienas darbībās ir jātiecas pēc tā, lai pašapkalpošanās process bērniem kļūtu par pašsaprotamu lietu, ko tie veic dabiski, bet iemaņas attīstītos un uzlabotos. Svarīgi ieaudzināt bērnos pozitīvu attieksmi pret jebkuru darbu. To veicina mācot un audzinot prasmes ar vingrinājumu un rotaļu

palīdzību, kuri palīdz bērniem būt vairāk motivētiem un katrā nodarbē atrast kaut ko pozitīvu sev un labāk apgūt pašapkalpošanās prasmes (Моржина, 2006, 20).

Pētījuma objekts

Rotaļas un vingrinājumi pedagoģiskajā procesā

Pētījuma priekšmets

Bērnu pašapkalpošanās prasmju attīstība

Pētījuma mērķis

Teorētiski izziņāt un praktiski vērtēt rotaļu un vingrinājumu izmantošanas iespējas pašapkalpošanās prasmju attīstīšanai 2 – 3 gadīgiem bērniem

Pētījuma hipotēze

Bērna pašapkalpošanās prasmes pilnveidosies sekmīgāk, ja pieaugušie to apguvei izmantos pedagoģiski pamatotas rotaļas un vingrinājumus

Pētījuma uzdevumi

1. Izziņāt dažādu autoru atziņas par pašapkalpošanās prasmēm kā vienu no darba veidiem
2. Analizēt prasmju un attieksmes veidošanos pašapkalpošanās attīstības gaitā
3. Veikt pētījumu par pašapkalpošanās darba sekmēšanu 2 – 3 gadīgu bērnu grupā

Pētījuma metodes

1. Teorētiskās literatūras apkopošana un analīze problēmas skatījumā
2. Empīriskās
 - novērošana
 - pedagoģiskā izmēģinājuma darbība
 - pētījumā iegūto datu analīze

Pētījuma bāze

Pētījums notiek Rīgā, Kurzemes rajonā X Pirmsskolas izglītības iestādē. Tajā piedalās 13 bērni vecumā no 2 – 3 gadiem. Pētījums ilgst no 2016. gada janvāra līdz 2016. gada augustam.

1. Pašapkalpošanās – viens no darba veidiem agrājā bērnībā dažādu autoru skatījumā

1.1. Pašapkalpošanās prasmju raksturojums bērnu attīstības (2 – 3 gadi) veseluma skatījumā

Pašapkalpošanās prasmju, iemaņu veidošana un attīstība, kā arī audzināšanas problēmas saistītas ar daudziem faktoriem, tādiem kā bērnu dzīves organizāciju, skolotāju izglītību un praktisko pieredzi, kā arī ar zināšanām par pirmsskolas vecuma bērnu attīstības likumsakarībām.

Šajā vecumā sāk attīstīties bērna personības galvenās kvalitātes, tādas kā **Es** koncepcija, pašvērtējums, saskarsmes prasmes un iemaņas, sociālo lomu apguve uz atdarināšanas un empātijas pamata u.c. (Svence, 1999, 62).

Bērni sāk kļūt darbīgi, kustīgi un zinātkāri. Tieši šajā posmā ir svarīgi veicināt bērna darbošanos, veltāma uzmanība, lai bērns iemācītos pieklājīgi un pareizi dzert, ēst, mazgāties, sakārtot mantas, lai bērnam būtu iespējas attīstīties gan fiziski, gan garīgi. Īpaša uzmanība veltāma viņa runas un valodas, prāta, domāšanas, iztēles, novērošanas, salīdzināšanas, priekšstatu par lietām veidošanās attīstībai (Veics, 1997, 33).

No divu gadu vecuma bērnam ir aktīva interese par visu. Viņš visu grib zināt, visu grib pataustīt, ieraudzīt, saklausīt.

V. Batņa min Ē. Eriksona atziņas, ka 2 – 3 gadīgie bērni atklāj sava ķermeņa iespējas un tā pārvaldīšanas veidus. Viņi mācās ēst, gērbties, lietot tualeti utt. Kad bērnam izdodas patstāvīgi kaut ko paveikt, viņš iegūst paškontroli un pārliecību par saviem spēkiem. Bet, ja bērns nemitīgi cieš neveiksmi un pieaugušie sauc viņu par nevīžīgu un nespējīgu, viņš sāk kaunēties un šaubīties par saviem spēkiem. Veiksmīgi izdzīvota šī stadija rada bērnam pamatu patstāvības attīstībai, spējai uz neatkarību un personīgo iniciatīvu bez kauna vai šaubu izjūtas un spējas uz labprātīgu sadarbību bez lielas stūrgalvības un pašnoniecināšanas jūtām. Ja bērns bieži cieš neveiksmi, tiek sodīts un pazemots, viņš pierod just kaunu un šaubas par savām spējām (Batņa, 2007, 49).

Bērna attīstībā pirmsskolas vecums ir nozīmīgākais posms, kad tiek ielikti pamati visai turpmākajai dzīvei gan harmoniskas personības attīstības skatījumā, gan arī visās kognitīvās attīstības jomās. Galvenais princips bērna esamībai šajā periodā ir atdarināšana. Lai ļautu bērnam attīstīties fiziski, ir jārada iespējas, vide, situācijas sajūtu, maņu (redzes, dzirdes, taustes, ožas, garšas) attīstīšanai. Valodas attīstībā ļoti nozīmīga ir dzirdes maņa. To lieliski attīsta ritmiskās spēles, dziedāšana noteiktā ritmā. Tāpēc pirmsskolas pedagoģiskajā procesā ļoti ieteicamas ir

dažāda veida pirkstiņrotaļas, muzikālas rotaļas, sasveicināšanās rituāli un citas ikdienas darbības, ko pavada ritmiska runa vai dziesma. Tas veicina arī fonemātiskās uztveres attīstīšanu. Bērns pirmsskolas vecumā ir ļoti emocionāls un jūtīgs, viņš visu burtiski uzsūc sevī – skaņas, krāsas, formas, sajūtas un izjūtas. Šajā vecumā īpaši jādomā par vidi, cilvēkiem, kas ir bērnam apkārt, lai attīstība noritētu pilnvērtīgi. Norit aktīva apkārtējās pasaules izziņa caur sajūtām – redzi, dzirdi, tausti, garšu, ožu. Tas ir ceļš uz bērna psihisko procesu attīstību – uztveri, uzmanību, domāšanu, atmiņu, gribu (Lieģeniece, 1999, 48).

Fiziskais raksturojums. Šajā vecumā bērniem ir raksturīga liela kustību aktivitāte, strauja augšana, pilnveidojas kustību koordinācija. Tas vērojams dažādās kustību rotaļās un vēlmē darboties. Bērni apgūst dažāda veida palēcienus (uz vienas kājas, uz abām, uz priekšu), pilnveidojas līdzsvara izjūta, kāpšana pa trepēm ar abām kājām, rāpšanās pa stieņiem, patstāvīgā šūpošanās.

Kustību rotaļās bērni mācās ievērot noteikumus. Šajā vecumposmā bērni mēdz ātri iekarst, bet ir grūti nomierināmi. Bērnu muskuļi ir labi attīstīti, bet vēl nav pilnīgas spējas tos kontrolēt. Pirkstu sīkā muskulatūra vēl tikai attīstās. Šīs darbības ir jāattīsta. Pilnveidojas bērnu prasmes un iemaņas koncentrēt skatienu uz sīkām lietām un vienlaikus uz vairākām, jo acu un roku koordinācija pilnveidojas. Zēniem pirmsskolas vecumā ir labāk attīstīti lielie muskuļi un viņi ir izturīgāki, bet meitenēm labāk attīstīta sīkā muskulatūra un viņas ir mierīgākas un precīzākas. Noskaidrojas vadošā roka (90 % bērnu ir labroči) (Svence, 1999, 78).

Arī D. Eļkoņins uzskata, ka pirmsskolas vecuma bērniem ir raksturīga kustību aktivitāte. Bērnu darbības jauni veidi prasa labāk attīstītas kustības. Tā kā bērna patstāvība vienmēr aug, būtiska nozīme ir bērna kustību veidošanai un viņa darbībai. Darbībai, kuru bērns veic patstāvīgi, nepieciešams vairāk nevainojamu kustību, lielāka precizitāte un koordinācija (Эльконин, 2008, 183).

Trešajā dzīves gadā būtiski uzlabojas bērna **atmiņa**, bet tā vēl stipri atšķiras no pieauguša cilvēka atmiņas. Bērnam ir raksturīga redzes – emocionālā atmiņa. Bērns salīdzinoši viegli atceras un bez īpašas piepūles atkārto kustības un vārdus, bet tikai tādā gadījumā, ja ar tiem ir saistīti kādi pārdzīvojumi. Bērns atceras ne tikai to, kas bijis vakarā, bet arī senus emocionāli nozīmīgus notikumus (Герасимова, Кузнецова, 2004, 157).

Eksistē divi atmiņas veidi – redzes un dzirdes atmiņas. Bērniem, kuriem pārsvarā ir redzes atmiņa, saskarsmē izmantojami redzes tēli – zīmējumi, ilustrācijas, dzīvē vērotais. Bet bērni, kuriem ir laba dzirdes atmiņa, visu uztver labāk ar dzirdi. Šajā vecumā bērns var aplūkot, novērot, klausīties kaut ko konkrētu, nodarboties ar iesākto viņš spēj jau 10 – 15 minūtes (Veics, 1997, 33).

Atmiņas spējas katram ir atšķirīgas. Atmiņai piemīt spēja arī aizmirst, tas notiek, kad atmiņa no apziņas pāriet zemapziņas līmenī. Svarīga ir atmiņas nostiprināšana. Atmiņu var

nostiprināt ar dažāda veida darbībām, galvenokārt koncentrējot uzmanību uz to, ko vēlas iegaumēt, atkārtojot vairākkārt, veicot dažādus prāta treniņus atkārtoti (Golubina, 2007, 69).

Atmiņas attīstība cieši saistīta ar runas un intelekta attīstību. **Runu** bērns apgūst tikai pateicoties pieaugušo centieniem un komunicējot ar tiem. Bērna runas attīstībai 2 – 3 gadu vecumā nepieciešams attīstīt runu kā komunikācijas līdzekli, veidojot apstākļus, pie kuriem bērns var dibināt kontaktu un panākt savu mērķi saskarsmes ceļā ar pieaugušo vai vienaudzi, lai bagātinātu bērna aktīvo vārdu krājumu, ar lietvārdiem, īpašības vārdiem, darbības vārdiem utt.

Ir veicami šādi uzdevumi:

- uzmanīgi un ieinteresēti uz klausīt bērnu;
- bērnam pašam daudz jārunā;
- jāiesaista bērni sarunā par noteiktu tēmu;
- jāpalīdz bērnam iesaistīties runas komunikācijā ar vienaudžiem un pieaugušajiem (Доронова, Гербова, 1996, 94).

Uz otra gada beigām bērns izmanto līdz 300, bet uz trešā gada beigām – līdz 1500 vārdiem (Мухина, 1985, 93).

Runas intelektuālā funkcija caurvijas ar saziņas funkciju. Runas saprašanas attīstība pirmsskolas vecumā saistīta ar pieaugušā uzdevumu izpildi. Pieaugušā instrukciju izpratne izpaužas divejādi: tās (instrukcijas) izpildes atlikšana un – cita pieeja, ja norādījumu izpildē paredzēts ne tikai mērķis, bet arī darbības veids. No sākuma bērns, nenoklausījies instrukciju līdz galam, tūlīt raujas izpildīt uzdevumu. Izpildē viņš seko tikai tiem norādījumiem, kas attiecas uz darbības vispārējo mērķi: kaut kas jādara. To norādījumu izpilde, kuri attiecas uz darbības veidu, notiek tikai tad, ja tie atspoguļo katru atsevišķo darbības aktu vai vienveidīgu darbību grupu, bet darbība seko tūlīt aiz vārda. Patstāvīgi organizēt savu darbību uz instrukcijas pamata, bērns neprot. Pakāpeniski pieaugušā vārdiskais norādījums pārvēršas par mērķtiecīgu darbību izpildes pamatu. Bērni nepabeidz darbību līdz galam, bet viņu darbību virziens ir pareizs. Viņi uzdod jautājumus, precizē norādījumus, vēršas pie pieaugušā, lai viņš apstiprina bērna darbību pareizību. Bērna uzvedības un darbības regulēšana izpaužas šo darbību izmainīšanā pieaugušā vērtējuma ietekmē. Runas saprašanas apguve pieaugušajiem dod iespēju motivēt savas prasības, panākot to apzinātu izpildi. Izmantojot runu, bērns iedarbojas uz pieaugušo un vienaudzi (Урунтаева, 1996, 138).

Ļoti nozīmīgi tas ir pašapkalpošanās iemaņu attīstīšanā. Ja bērns kaut ko nesaprot, viņš var uzdot pieaugušajam jautājumus, vai arī atbildēt, norādot, kas viņam neizdodas. Savukārt pieaugušais var izskaidrot, kas, kā un kāpēc jādara.

Runas apgūšana ietekmē **pašapziņas** veidošanos. Runa liecina par domāšanas un apziņas pastāvēšanu, formulē pirmos priekšstatus par apkārtējiem cilvēkiem, lietām un sevi pašu. Bērns

sāk lietot vietniekvārdus “tu”, “es”, “man”. Apgūstot runu, bērnam ir iespēja mērķtiecīgāk ietekmēt citus, t.i., lielākā mērā kļūt par savas darbības subjektu.

Agrajā bērnībā ir nepieciešams atbalstīt visas bērna aktivitātes, kas saistās ar sev apkārtējās vides apgūšanu, tādējādi nodrošinot sava **Es** impulsu pasaules dominanti un nesekmējot tādu uzvedības tipu, ko raksturo reakcijas uz ārējām iedarbēm, neizrādot sava paša iniciatīvu un aktivitāti (Кулагина, 1996, 77).

Bērni, kuri jūtas pārliecināti par sevi, uzticas pasaulei, bet tajā pašā laikā ir neatkarīgāki savā rīcībā, attiecībās ar partneri, biežāk izmanto pierunāšanu un pārliecināšanu. Savukārt bērni, kuri ir nepatstāvīgi un bailīgi, vairāk izmanto piespiešanu un agresīvu darbību (Romenkova, 2008,17).

Līdz ar pašvērtējuma rašanos bērni sāk sevi salīdzināt ar citiem. Pašvērtējumu agrās bērnības periodā galvenokārt ietekmē pieaugušo dotais vērtējums, liela nozīme ir nosodījumiem, kritikai, uzslavām. Tāpēc psihologi apgalvo, ka tieši 2 – 3 gadu vecumā bērnos sāk attīstīties sasnieguma gūšanas motivācija. Tā attīstās vienlaikus ar etalonu par atbilstību kādām normām, ar vajadzību sevi salīdzināt ar kādu etalonu. Bērniem veidojas spējas vērtēt savu darbu un sevi. Tātad bērna socializācijā liela nozīme ir bērna individualitātei un bērna individuālā **Es**, pašvērtējuma attīstībai (Svence, 1999,72).

Bērnā attīstāma prasme pašam sevi savaldīt, būt atbildīgam par uzdoto, iesākto pabeigt līdz galam un pārvarēt grūtības. Īpaši vajag rūpēties, lai bērns iemācītos sakārtot savas rotaļlietas, mazgāt rokas, patstāvīgi apģērbties un noģērbties, veikt saviem spēkiem atbilstošus darbus. Jāatceras, ka bērnu vairāk nogurdina bezdarbība nekā rosīga darbība (Veics, 1997, 33).

Viens no priekšnosacījumiem jebkuras darbības veikšanai, it īpaši mācīšanās procesam, ir **uzmanība**. Tā ir atkarīga no nervu sistēmas tipa un temperamenta. Maza bērna aiztures procesi ir vāji attīstīti, viņi nespēj koncentrēt uzmanību ilgstoši (jo mazāks bērns, jo mazāks ir viņa uzmanības apjoms) vai arī sadalīt starp vairākām darbībām vienlaicīgi. Strādājot ar bērniem jāņem vērā, ka informācijas daudzums var būt atkarīgs no pieredzes un iepriekšējām zināšanām. Mazam bērnam raksturīga netīšā uzmanība, ko piesaista dažādas spilgtas lietas, lielas mantas. Nozīme ir pareizai audzināšanai un skolotāja pieejai (bērns rosināms vērot, ieraudzīt, salīdzināt, paveikt darāmo līdz galam). Ir jāvēro arī, lai bērnā neizveidotos paviršība, tā veido nenoturību un izklaidību (Golubina, 2007, 67).

Uztvere. Starp visiem psihiskiem procesiem galvenā loma agrā vecumā pieder uztverei. Tieši uztvere nosaka visu izziņu procesu funkcionēšanu un attīstību. Funkcionāli – priekšmetu veidojumi, kuri ir noformējušies bērna praktiskajā darbībā, atspoguļojoties viņa apziņā, izsauc kvalitatīvi jaunas apkopošanas formas. Par bērnu apkopošanas fiksācijas un nostiprināšanas

līdzekli kalpo runa. Par agrās bērnības svarīgāko notikumu kļūst domāšanas un runas attīstības ceļu satikšanās (Смирнова, 2008, 169).

Pirmsskolas vecumā uztvere zaudē savu sākotnējo afektīvo raksturu: perceptīvie un emocionālie procesi diferencējas. Uztvere kļūst apjēgta un emocionālie procesi – mērķtiecīgi un analizējoši. Šajā periodā turpina veidoties iekšējās uztveres shēmas, kad sensorā informācija tiek subjektīvi interpretēta asimilācijas un akomodācijas procesā. Bērns uztveres tēlā redz tieši to, kas ir viņam būtisks. Bērni mācās veidot uztveramo lietu kopsakarības – pazīt lietas un situācijas pēc to būtiskajām pazīmēm (Кулагина, 1996, 90).

Apkārtējās pasaules iepazīšana iekļaujas bērna galvenajos darbības veidos, galvenokārt rotaļā, zīmēšanā, konstruēšanā, pašapkalpošanās procesos. Izziņas attīstība notiek šajos darbības veidos, to prasību ietekmē, ko tie izvirza (Венгер, Мухина, 1988, 199).

Pakāpeniski bērnam attīstās spējas koordinēt kustības vienlaikus ar kādu ķermeņa daļu un priekšmetu. No 2 gadu vecuma attīstās bērnu spējas atrisināt kādu darbību ne tikai ar kļūdu un mēģinājumu metodi, bet arī ar pēkšņas atklāsmes palīdzību, kad, ilgāku laiku kaut ko pētot, bērns pēkšņi atklāj pareizo risinājumu (Svence, 1999, 68).

Divgadīgs bērns ir enerģijas pilns, bet slikti saprot, kā to izmantot. Tikai pieaugušais var novirzīt mazo pareizā gultnē, kur enerģija atnes bērnam prieku un ir lietderīga viņa tālākai attīstībai (Доронова, Гербова, 1996, 5).

Šajā vecumā rotaļa izaug no bērna manipulācijām ar priekšmetiem. Sākotnēji bērnu aizrauj pati darbošanās kopā ar pieaugušo, atdarinot tieši pašas darbības. Turpina pastāvēt bērna emocionāli tiešais kontakts ar pieaugušo, taču jaunais komunikācijā ir sadarbība starp pieaugušo un bērnu, kas norit bērnam mācoties veikt priekšmetiskās darbības. Bērns grib, lai pieaugušais piedalās viņa darbībās. Bērniem vajadzīgs daudz laika rotaļām. Pieaugušā uzdevums ir būt līdzās un palīdzēt pārstrādāt rotaļā gūtos iespaidus un turpināt rotaļu.

Darbības, kas ik dienu regulāri atkārtojas, maziem bērniem dod drošības izjūtu un paver lielisku mācīšanās iespēju. Tikai jāatceras, ka bērniem vajadzīgs laiks. Tas nekas, ka zeķes uzvilšana prasa piecas minūtes, ja vien bērns ir apmierināts ar procesu ikdienas darbībās, kas atkārtojas, piešķir dienai noteiktu struktūru un veido bērnam priekšstatu par laiku. Klājot galdu un skaitot karotes, krūzītes u. tml., tiek likti pamati izpratnei par daudzuma jēdzieniem un pamazām – arī par matemātiku. Šīs mazās ikdienas darbības dod vielu sarunām, un tā ir lieliska izdevība stimulēt bērna runu un valodu (Elnebijā, 1992, 86).

2 – 3 gadu vecumu, kad bērns ir jau sevi izdalījis no apkārtējās vides (bērns par sevi runā 1. personā), dēvē par pašcieņas veidošanās vecumu, kurā veidojas pašcieņas izjūta.

Bērns izjūt prasības un ierobežojumus, izkopj pašapkalpošanās iemaņas, veidojas kārtības un tīrības izjūta. Ja viņam atļauj patstāvīgi veikt to, kas ir viņa spēkos, nesteidzina, nekritizē, tad

bērnā rodas izjūta, ka viņš pārvalda savas kustības, sevi, apkārtni. Tie, kuri iemācījušies sevi kontrolēt šajā stadijā, vēlāk prot ievērot likumus, neuzskatot tos par ārēji uzspiestu netaisnīgumu, jo tie nodrošina katra brīvību un neatkarību likuma ietvaros (Кулагина, 1996, 45).

Lai sasniegtu vēlamu rezultātu mācību procesā svarīgi atcerēties par tādiem uz saskarsmi ietekmējošiem līdzekļiem kā – uzslava un aizrādījumi.

Uzslavai ir pozitīva ietekmējoša loma saskarsmē. Uzslava apmierina bērna vajadzības pēc vērtējuma un atzinības, ceļ viņa pašapziņu, apliecina darbības pareizumu un efektivitāti. Uzslavas pamatā ir pozitīvas attieksmes paušana pret partneri un viņa paveikto. Pareizi izteikta uzslava stimulē mazā aktivitāti, uzlabo attiecības, veicina kontaktu efektivitāti. Efektīgi cilvēka ietekmēšanas un pārliecināšanas līdzekļi ir arī aizrādījumi.

Aizrādījumi, ja tos izsaka psiholoģiski pareizi, var būt ļoti pamudinoši un stimulējoši. Ir jāprot aizrādīt, jo, tikai prasmīgi aizrādot, var panākt vēlamu rezultātu un nesabojāt attiecības ar bērnu.

Neveiksmīgu aizrādījumu galvenie cēloņi:

- personības aizskaršana;
- totāla bērna nosodīšana;
- barguma nesamērība ar pārkāpuma lielumu;
- aizrādījumi par to, ko nav viņa spēkos izmainīt;
- pamācīšana un moralizēšana;
- pārmērīga emocionalitāte, partnera vainošana savu negatīvo emociju izcelsmē (Omārova, 1996, 75).

1.2. Dažādi darba veidi, to iemaņu, prasmju apguve agrajā bērnībā

Pirmsskolas vecums – ievērojama bērnu dzīves daļa, tā kā no dzimšanas līdz skolai viņi veic ļoti lielu attīstības ceļu. Šis ir ne tikai fiziskās, bet arī psihiskās un sociālās attīstības laiks. Bērna, kā personības, formēšanās notiek apkārtējās pasaules iespaidā, un sevišķi svarīgu lomu šajā procesā ieņem bērnudārzs un ģimene. Vecāki un skolotāji, kopējiem spēkiem, veicina vispusīgu bērna personības attīstību, kurā darba audzināšana ieņem pietiekami svarīgu vietu (Бабунова, 2007, 42).

Ja pirmsskolas vecumā nepievērst pietiekamu uzmanību darba audzināšanas attīstībai, tad vēlākos gados to būs izdarīt grūtāk. Darbam jāveicina vispārēja bērnu attīstība, to interešu paplašināšanu, vienkāršāko sadarbības formu parādīšanos, tādu tikumisku īpašību formēšanu, kā darba mīlestību, atbildību par uzticēto uzdevumu utt. (Куцакова, 2004, 52).

Agrā vecumā mainās sociālā attīstības situācija un vadošā bērna darbība. Situatīvi – lietišķā saskarsme ar pieaugušo kļūst par bērna priekšmetu darbības organizācijas līdzekli un formu. Pieaugušais nav vienkārši priekšmetu avots un palīgs bērna manipulācijās, bet kļūst par viņa darbības locekli un paraugu. Rodas kopēja bērna un pieaugušā darbība. Par vadošo kļūst priekšmetu darbība, kurā bērns apgūst sabiedrībā izstrādātas darbības ar priekšmetiem.

Agrā bērnībā, priekšmetu darbības robežās, notiek intensīva bērna psihiskā attīstība vairākos virzienos, starp kuriem galvenais ir runa, uzskatāmi – darbīgā domāšana, simboliskās spēles sākums, pašapziņa.

Kopējot pieaugušā kustības ar konkrētiem priekšmetiem, bērns sāk pārnest apgūtās darbības shēmas uz citiem priekšmetiem un citām situācijām (Смирнова, 2008, 157).

Bērna aktivitāte sākumā ir impulsīva, maz apzināta un reproduktīva – viņš tiecas apgūt sevi, apmierināt savas elementārās vajadzības. Ar katru gadu lielāka kļūst viņa kustību un runas aktivitāte, bērns aizvien vairāk tiecas izzināt apkārtni un uz to iedarboties. Tas spilgti izpaužas viņa rotaļās. No rotaļām izaug darba aktivitāte. Tad darbam pievienojas mācības. Tā, pamazām, bērna pirmatnējā aktivitāte pāraug apzinīgā darbības procesā, kurā viņš attīsta savu personību.

Bērni, kas ir atbrīvoti no pārliekas pieaugušo aprūpes, ir daudz neatkarīgāki un pārliecinātāki par saviem spēkiem. Ar tādu darbības veidu, kā pašapkalpošanās, bērns pirmo reizi veido attiecības ar apkārtējiem cilvēkiem, apzinās savus pienākumus pret tiem. Apkalpojot sevi, viņš sāk saprast pieaugušo rūpju vērtību un pakāpeniski sāk rūpēties par saviem tuviniekiem.

Pieradinot bērnus gērbties, ēst, mazgāties, novākt pēc sevis rotaļlietas, audzina viņos patstāvību, vēlēšanos un māku pielikt spēkus, lai sasniegtu pozitīvu rezultātu.

Režīma procesu atkārtošana, prasību pastāvība pret bērniem, nodrošina iemaņu noturību, veido priekšnoteikumus vajadzībai pēc tīrības un kārtības, ieraduma pašapkalpoties.

Pašapkalpošanās darbs paaugstina darba spējas un organisma izturību, attīsta veiklību un kustību koordināciju, dod estētisko baudījumu (Белкина, 2001, 44).

Audzinašanās ir vērojama gan stihiska, gan mērķtiecīga ietekme uz audzēkni. Audzināšanas process ir mērķtiecīga iedzimtības, vides un dzīves darbības mijsakārību realizācijas vadība, kas sekmē personības pašattīstību, kultūras apguvi un socializāciju.

A. Špona min L. Božoviču, norādot, lai kādas prasības bērnam neizvirzītu, līdz tam laikam, kamēr šīs prasības un apstākļi nav vajadzīgi pašam bērnam, tie nedarbojas kā attīstības faktori. Tas liecina, ka skolotāja un audzēkņu sadarbībai būs panākumi tikai tad, ja pašā audzēknī radīsies vajadzība, vēlēšanās izzināt, darboties, izveidot sevī noteiktas īpašības, paradumus (Špona, 2006, 92).

Pirmsskolas pedagoģija izdala šādus bērnu darba audzināšanas pamata uzdevumus: iepazīstināšana ar pieaugušo darbu un cieņu pret to; vienkāršāko darba iemaņu mācīšana; audzināt interesi pret darbu, darba mīlestību un patstāvību; audzināt māku strādāt kolektīvā.

Pirmsskolas izglītības iestādē, ģimenē un sabiedrībā – visur bērns sastopas ar pieaugušo darbu, izmanto tā rezultātus. Sākumā bērnu uzmanību pievērš tikai momenti: pats darba darbību process, mehānismu kustība. Pakāpeniska bērnu iepazīstināšana ar pieaugušo darbu dod iespēju veidot viņos priekšstatu par darbību nozīmi un jēgu. Skolotājs stāsta bērniem, kādam ir jābūt strādīgam cilvēkam (viņš strādā centīgi, noved darbu līdz galam), ko nozīmē labi strādāt, rūpēties par apkārtējiem: lasa viņiem daiļdarbus par darbu, kuros koši un emocionāli izpaužas tā nozīme un skaistums. Veidojot bērnos cieņu pret strādājošo cilvēku, vēlmi būt viņiem līdzīgam, skolotājs audzina bērnos saudzīgu attieksmi pret darba rezultātiem (Hall, Murphy, Soler, 2008, 141).

Darba iemaņu apmācības gaitā skolotājs aktivizē bērnos vēlmi patstāvīgi izpildīt visu to, kas ir viņiem pa spēkam, nākot palīgā katru reizi, kad viņiem tā ir vajadzīga. Nevajag pielaist, lai pirmsskolnieki justu sarūgtinājumu no neveiksmīgiem mēģinājumiem tikt galā ar piedāvāto darbu, tā kā šajos gadījumos dzimst nepārliecinātība savos spēkos un nevēlēšanās strādāt. Tieši otrādi, jebkura bērna mēģinājuma uzslava, kad bērns izrāda patstāvību, palīdz pārvarēt grūtības, piepilda ar prieku jūtām no paša mākas, audzina darba mīlestību. Nepieciešams atcerēties par to, ka darbam jāsniedz bērniem prieks: no sasniegtajiem rezultātiem un sava noderīguma citiem (Бученко, 1984, 55).

Pirmsskolas izglītības iestādē bērnu darbs ir daudzveidīgs. Tas dod iespēju uzturēt viņos interesi pret darbību, īstenot to vispusīgu audzināšanu.

Izšķir četru pamatveidu bērnu darbu: pašapkalpošanās, sadzīviskais darbs, darbs dabā un roku darbs. Atsevišķu darba veidu īpatsvars dažādos vecuma posmos nav vienāds. Katram no viņiem piemīt noteiktas iespējas audzināšanas mērķu risināšanai (Ильина, 1984, 27).

Pašapkalpošanās – darbības, kad bērni ātri kļūst nosacīti patstāvīgi, jo dienas gaitā bieži tās atkārtojas, arī pašas darbības ir vienkāršas, bērniem pieejamas. Tomēr arī šajos labvēlīgajos apstākļos iemaņu audzināšanai nepieciešams sistemātisks darbs, pastāvīgi atgādinot noteikumus un prasības, pastāvīgi atgriežoties pie jau apgūtajām darbībām, nostiprinot tās.

Pašapkalpošanās – virzīta uz sevis apkalpošanu (mazgāšanās, izģērbšanās, apģērbšanās, gūltas saklāšana, darba vietas sagatavošana utml.) Pašapkalpošanās audzinošā nozīme ietverta tās dzīves nepieciešamībā. Katru dienu atkārtojot darbības, pašapkalpošanās iemaņas, bērni spējīgi tās apgūt; viņi pašapkalpošanos sāk apzināties kā pienākumu (Мухина, 1975, 138).

Lielu vietu 2 – 3 gadīgu bērnu darbībā ieņem pašapkalpošanās. Organizējot bērnu darbu, apmācot viņus pašapkalpošanās iemaņām, svarīgi nenospiest tiekšanos pēc patstāvības, tas ir liels trīsgadīgā bērna sasniegums – svarīgs faktors viņa darba mīlestības veidošanā.

Skolotājam nepieciešams atcerēties, ka, ja nepievērst uzmanību tam, kā bērns izpilda darbības (uzloka piedurknes, aizsien apavus, ieliek skapī maiņas apavus), viņam ne tikai neveidojas nepieciešamās iemaņas, bet veidojas negatīvās ierašas (nolaidība, bezrūpība utt.) (Моржина, 2006, 31).

Pašapkalpošanas iemaņas veidojas pirmsskolas vecumā, tā kā bērna nervu sistēma ir augstākā mērā plastiska, bet darbības, kuras saistītas ar barības uzņemšanu, ģērbšanos, mazgāšanos atkārtojas katru dienu, sistemātiski un ne vienu reizi vien. Pirmsskolas izglītības iestādē bērniem tiek ieaudzinātas: prasmes par ķermeņa tīrības, ēšanas kultūras, kārtības apkārtējā vidē, ievērošanu, kā arī bērnu pareizu savstarpējo attiecību ievērošanu vienam ar otru un ar pieaugušajiem. Ieradumu un iemaņu veidošana tiek veikta tiešā pieaugušo un visas apkārtējās vides ietekmē. Iemaņu un ieradumu stiprība un lokanība ir atkarīga no faktoru virknes: apstākļiem, šī darba sākuma laicīgumam, bērna emocionālās attieksmes pret pildāmām darbībām, noteiktu darbību atkārtošanas sistemātiskuma. Īpaša uzmanība pirmsskolas izglītības iestādē tiek pievērsta jaunu iemaņu veidošanai, kad bērniem parādās jauni pienākumi, jaunas mantas, jauns darbības veids, kas bērnam ir jāapgūst. Pie kam, bērnus māca pildīt ne tikai to, kas ir patīkami, bet arī to, kas ir nepieciešams, pārvarot dažāda rakstura grūtības.

Priekš tā, lai iemaņu audzināšana pirmsskolas izglītības iestādē noritētu veiksmīgi, nepieciešams organizēt apkārtējos apstākļus tā, lai tie neliktu šķēršļus šim procesam. Priekš efektīvas pirmsskolnieku pašapkalpošanās audzināšanas, liela loma ir apkārtējo un pieaugušo ārējam izskatam. Vajag pastāvīgi atcerēties, ka bērni šajā vecumā ir ļoti vērīgi, ar noslieci atkārtot redzēto, tādēļ skolotājam jābūt priekš viņiem par paraugu. Tāpat priekš veiksmīgas audzināšanas nepieciešams, lai būtu vienādas prasības no visu pieaugušo puses. Bērns gūst iemaņas kontaktējoties ar skolotāju, auklīti un ģimenē. Vecāku pienākums – pastāvīgi nostiprināt iemaņas, kuras bērni iegūst pirmsskolas izglītības iestādē. Svarīgi, lai vecāki rādītu piemēru bērnam (Козлова, 2002, 22).

Sadzīviskais pirmsskolnieku darbs nepieciešams pirmsskolas izglītības iestādē katras dienas dzīvē, kaut tā rezultāti salīdzinājumā ar citiem veidiem viņu darbībā nav tik redzami. Šis darbs ir virzīts uz tīrības un kārtības uzturēšanu telpās, teritorijā, palīdzība pieaugušajiem dienas rita organizēšanā. Bērni mācās ievērot jebkuru kārtības pārkāpumu grupā, teritorijā, pēc paša iniciatīvas, to novērst.

Darbs dabā paredz bērnu piedalīšanos dzīvnieku un augu kopšanā, augu audzēšanu dabas stūrītī, dārzā. Īpašu nozīmi šis darba veids atstāj uz vērības attīstību, saudzīgu attieksmi pret visu dzīvo, mīlestību pret dabu. Tas palīdz skolotājam risināt bērnu fiziskās attīstības uzdevumus kustību pilnveidošanai, izturības paaugstināšanai, spēju uz fizisko piepūli attīstību.

Roku darbs – priekšmetu izgatavošana no dažādiem materiāliem: kartona, papīra, koka, dabas materiāla (čiekuriem, zīlēm, salmiem, mizas) (Ильина, 1984, 28).

Darba saturs realizējas dažādās organizatoriskās formās: uzdevums, kopējais, kolektīvais darbs.

Uzdevums – tas ir pieaugušā lūgums bērnam, izpildīt kaut kādu darbību. Uzdevums ir darba aktivitātes organizācijas pirmā forma. Ar uzdevumu starpniecību var risināt ne tikai darba audzināšanas, bet arī tikumiskos, fiziskos, prāta un estētiskos uzdevumus. Jaunākajās grupās uzdevumus izmanto intereses uzturēšanai pret darbu, vēlmi strādāt; darba zināšanu un iemaņu mācībām, bērna pārliecības saviem spēkiem un spēju veidošanai saskarsmei ar pieaugušo, vajadzību apmierināšanai, lai sagatavotos citām darba formām.

Skolotājs piedāvā bērniem atsevišķu uzdevumu veikšanai viens otram palīdzību (piemēram, atstumt krēsliņu, lai meitenei būtu vieglāk pieiet pie rotaļlietām, palīdzēt viens otram uzlocīt piedurknes utt.). Tā bērni pierod saprast izpildāmo uzdevumu sabiedrisko virzību un apgūst labsirdīgu savstarpējo attiecību veidus. Viņi tāpat mācās pabeigt darbu līdz galam, redzēt sava darba puļņu rezultātus (Нечаева, 1983, 68).

Pirmsskolēnu darba audzināšanā ievērojama vietu ieņem iemaņu attīstība, kas saistīta ar pašapkalpošanos, higiēnas noteikumu ievērošanu, kārtības uzturēšanu grupā. Šis darbs dod iespēju ieaudzināt bērnos akurātību, vēlmi uzturēt tīrību un kārtību. Pirmsskolēnos, kuri pastāvīgi piedalās sadzīves darbībās, veidojas saudzīga attieksme pret mantām, viņi paši vēlas ieviest kārtību, palīdzēt citiem bērniem (Куцакова, 2004, 45).

Darba procesā aktivizējas bērnu fiziskais spēks un garīgā darbība. Skolotāji palīdz bērnos izsaukt interesi pret darbu, vēlmi piedalīties kopējā darbā.

Ja bērni pastāvīgi saņem nepietiekamu darba slodzi, viņi pierod strādāt bez piepūles. Un, kad bērns nonāk situācijā, kurā vajag veikt smagāku uzdevumu, izrādās ka viņš nav spējīgs mobilizēt savus spēkus un novest iesākto darbu līdz galam. Neveiksme savukārt izsauc negatīvu attieksmi pret darbu.

Trešajā dzīves gadā bērnam paaugstinās aktivitāte un darbības mērķtiecība, kustības kļūst daudzveidīgākas un koordinētākas. Bērni sāk apgūt prasmi darboties, nospraužot mērķi, bet nestabilas uzmanības dēļ ātri novēršas un pāriet no vienas darbības uz citu.

Pat neliela bērna panākuma pozitīvs pieaugušo novērtējums izsauc mazajā apmierinātību, rada pārliecību par saviem spēkiem.

Higiēnisko iemaņu audzināšana ir virzīta uz bērna veselības stiprināšanu. Kopā ar to tā ietver sevī svarīgu uzdevumu – uzvedības kultūras audzināšanu. Rūpes par bērnu veselību, gan fizisko attīstību sākas no ieaudzināšanas viņos mīlestības pret tīrību, uzkoptību, kārtību. Viens no svarīgākajiem pirmsskolas izglītības iestādes uzdevumiem – mudināt bērnus apgūt iemaņas,

nostipriņošanas to veselību. No agras bērņības vajag mācīt bērņus mazgāt rokas pirms ēšanas, ēst no atsevišķa šķīvjā, staigāt tūriem, laikā ēst, laikā gulēt utt. (Куцакова, 2004, 58).

Visi pasākumi, kurus izstrādā pirmsskolas iestādēs, veicina fizisko, higiēnisko bērņū attīstību, attīstošu normai veselības uzlabošanu.

Bērņs no dzimšanas brīža ir sociāls radījums, jo rūpes par bērņū ir virzītas uz to, lai ievestu viņū pieaugušo pasaulē, kaut vecāki un skolotāji ne vienmēr to apzinās. Segā, knupītis un citi priekšmeti – tie ir priekšmeti, ar kuru palīdzību pieaugušais ievirza mazo sociālajā pasaulē. Ar šo priekšmetu palīdzību tiek veikta vajadzību apmierināšana: ēst ar karoti, dakšu, gulēt gultā, apsegties ar segu utt. Pats bērņs savas vajadzības apmierināt, bez pieaugušo palīdzības, patstāvīgi neiemācīsies.

No pirmajām dzīves dienām, veidojot pašapkalpošanās iemaņas, notiek ļoti svarīgs sociālizācijas process, kura laikā bērņs apgūst noteikumus un uzvedības normas. Psihiskā attīstība – tas ir nevienmērīgs process, tā attīstība norit nevienmērīgi, ir periodi, kad ātrāk attīstas tās vai citas funkcijas, psihiskās īpašības. Šos periodus sauc par sensitīviem – vispiemērotākai noteiktai attīstībai. Higiēnisko iemaņu veidošanas sensitīvais periods sākas jau agrā bērņībā.

Bērņs sāk iepazīties ar priekšmetu pasauli, kurus izveidojis cilvēks, viņam jāapgūst priekšmetiskās darbības.

Izpildot sadzīves procesus, bērņs apgūst higiēnisko iemaņu sēriju. Šīs iemaņas ir kultūras uzvedības sastāvdaļa sadzīvē. Iemaņa, kura kļuvusi par vajadzību – tas ir ieradums. Iemaņa mazgāties dod iespēju bērņam to darīt ātri un veikli, bet ieradums mazgāties mudina to darīt ar prieku un bez spaidiem. Pakāpeniski, apgūstot higiēniskās iemaņas apkopojas, atdalās no attiecīgā priekšmeta un tiek pārnestas uz rotaļu, iedomājamu situāciju, ar to pašu, ietekmējot jaunu darbības veidu – rotaļu. Rotaļā bērņi atspoguļo savstarpējās attiecības, kuras veidojas sadzīves procesu gaitā (Урунтаева, Афонькина, 1997, 15).

Pašapkalpošanās iemaņas mazajiem veidojas rotaļās ar lellēm, dažādu darbību izpildes procesā (piemēram, izģērbšanās, apģērbšanās, mazgāšanās u.c.), didaktiskajās spēlēs. Organizējot bērņa darbu, mācot tiem pašapkalpošanās iemaņas, svarīgi ir nenomākt tieksmi pēc patstāvības.

Bērņam pret lelli ir tāda pat attieksme, kā vecākiem pret viņū attiecīgājās situācijās. Rotaļās laikā bērņi imitē sadzīves darbības (piemēram, roku mazgāšanu, ēšanu) ar to pašu nostiprinot darbības ar sadzīves priekšmetiem (karoti, krūzi), kā arī atspoguļo noteikumus: lelles drēbes vajag akurāti salikt, izlikt skaisti traukus uz galda u.c.

Higiēniskās iemaņas ir saistītas ne tikai ar rotaļu. Tās ir pirmās, bērņam pieejamā, darbības veida pamatā – pašapkalpošanās darbā. Pašapkalpošanās raksturojas ar to, ka bērņa darbības nav sabiedriski motivētas, tās vērstas uz sevi pašu. Higiēnisko iemaņu apgūšana ietekmē ne tikai rotaļu

un darba aktivitāti, bet arī bērna savstarpējās attiecības ar pieaugušajiem un vienaudžiem (Урунтаева, Афонькина, 1997,16)

Darba un patstāvības audzināšana ir cieši saistīta, pirmkārt, ar bērna piesaistīšanu pie pašapkalpošanās. Pašapkalpošanās ieņem attiecīgu lomu bērnu attīstībā. Tieši no agra vecuma sāk veidoties tādas rakstura īpašības, kā griba, pārliecība par sevi, vēlme gūt panākumus, tiekšanās pēc mērķa izpildes (Мухина, 1985, 33).

Iemaņas – māka, kas iegūta ilgstošas vingrināšanās procesā un ir apgūta tādā mērā, ka darbība tiek veikta automātiski, tai nav nepieciešama apzināta kontrole, vadība, regulēšana. Tā ir automatizēta darbība, kas nostiprinājusies, to daudzkārt atkārtojot. Iemaņa attiecas tikai uz darbības tehnisko pusi un kopā ar zināšanām veido prasmes pamatu (Pedagoģijas termīnu vārdnīca, 2000, 42).

Prasme – māka veikt kādu darbību atbilstoši nepieciešamajai kvalitātei un apjomam; darbības izpildes priekšnosacījums. Tāda zināšanu, darbības paņēmieni apguves pakāpe, kas ļauj apgūto izmantot mērķtiecīgā darbībā. Daļu prasmju cilvēks apgūst dabiskā pieredzes procesā, citas – apzināti vingrinoties pats vai speciālista vadībā (Pedagoģijas termīnu vārdnīca, 2000, 67).

Lielu ietekmi uz higiēnisko iemaņu formēšanos atstāj nosacījumi un organizatoriskās metodes. Organizējot bērnu dzīvi, skolotājs izmanto no dienas dienā atkārtoto dienas rita procesus, pakāpeniski vedot bērnus pa ierasto darbību secības ceļu, apgūstot nepieciešamās iemaņas. Lai visi bērni apgūtu viņiem pieejamās iemaņas, skolotājam precīzi jāzina savas vecuma grupas programmas prasību apjoms (Аваņесова, 1986, 28).

Dienas rits palīdz pakāpeniski veidot uzvedības kultūras iemaņas un paradumus. To apguve notiek rotaļās, darbos, nodarbēs, dzīvē. Katru dienu atkārtojoties, dienas rits pieradina bērna organismu pie noteikta ritma, nodrošina darbības maiņu, ar to pašu aizsargājot bērnu nervu sistēmu no pārslodzes. Dienas rits palīdz formēt higieniskās iemaņas, audzināšanu, organizētību un disciplināritāti (Куликова, Маркова, Загик, 1989, 33).

E. Belostocka un T. Vinogradova uzskata, ka dienas rits – tā ir noteikta dienas kārtība. Bērnam, kurš ir pieradināts pie stingras kārtības, vajadzība pēc ēšanas, gulēšanas, notiek pēc noteiktiem laika sprīžiem un tiek pavadīti ar ritmiskām izmaiņām visu iekšējo orgānu darbībā. Organisms it kā jau laicīgi noskaņojas uz nākamo darbību, tāpēc tā tiek veikta pietiekoši efektīvi, bez lieka nervu enerģijas patēriņa un neizsaut izteiktu nogurumu (Белостоцкая, Виноградова, 1991, 15).

Higiēnisko iemaņu aktivizēšana tiek veikta ar pieaugušo – vecāku, skolotāju – uzraudzību. Tādēļ jābūt nodrošinātai pilnai saskaņotībai prasībās pirmsskolas iestādē un ģimenē. Starp daudzām metožu klasifikācijām, pirmsskolas pedagoģijā ir pieņemta klasifikācija, kuras pamatā ir ieliktas domāšanas pamatformas, kuras nosaka bērnu darbības raksturīgos veidus mācību procesā.

Tādām formām pieskaitāmas uzskatāmi – darbīgā un uzskatāmi – tēlainā domāšana. Sakarā ar šo, galvenās pirmsskolēnu mācību metodes ir uzskatāmās, vārdiskās, rotaļu un praktiskās metodes. Patstāvīgu kustību veidošanas iemaņu sagatavošanai pašapkalpošanā ir bērna pozitīvās attieksmes veidošana pret gērbšanos, mazgāšanos, barības uzņemšanu. Dažu iemaņu mācība, piemēram, kulturāli ēst, prasa ievērojamu darbu, jo pirms tam bērniem vajag apgūt veselu rindu darbību, kuras tiek veiktas noteiktā secībā (pareizi sēdēt pie galda, izmantot ēšanas piederumus, salvetes utt.). Pirmsskolas vecumā bērni ir īpaši orientēti uz atdarināšanu, tādēļ iemaņu aktivizēšanā svarīga nozīme ir pieaugušo piemēram. Higiēnisko iemaņu aptveršanā svarīgi izstāstīt bērniem personīgās higiēnas noteikumus, to nozīmi katra cilvēka dzīvē. Iepriekš vajag piedāvāt bērniem padomāt un izstāstīt, ko un kā viņi darīs. Pēc tam sekot bērnu darbībām, atkal atgriezties pie to kopīgas apspriešanas. Higiēnisko iemaņu mācīšanai visu vecumu grupās tiek izmantots piemērs, skaidrošana, vingrinājumi darbībā. Plaši tiek izmantoti, īpaši agrīnajā pirmsskolas vecumā, rotaļu paņēmieni: didaktiskās rotaļas un dzejoļi, kuri palīdz piesaistīt bērnu uzmanību darbības secībai, uztur patstāvību pašapkalpošanā. Starp paņēmieniem, kuri palīdz veidot pirmsskolas vecuma bērniem higiēniskās iemaņas, pirmajā vietā atrodas cieša apmācība – parādīšana, norādījums, atgādinājums, kopēja darbība ar bērniem. (Голицина, 2003, 69).

Mācot bērnus, vajag ņemt vērā to pieredzi. Nevar, piemēram, sākt bērnu mācīt izmantot dakšu, ja viņš vēl nav iemācījies pareizi ēst ar karoti. Ļoti svarīga mācībās ir secība. Tā, darbības, kuras saistītas ar izgērbšanos, bērni apgūst ātrāk par apgērbšanās darbībām. Bērnā vieglāk no sākuma iemācīties mazgāt rokas un pēc tam seju. Pakāpeniska prasību sarežģīšana noved bērnu uz jaunu patstāvības līmeni, uztur viņa interesi par pašapkalpošanos, palīdz pilnveidot iemaņas.

“Metodiskos paņēmienus, kurus izmanto skolotājs, nepieciešams mainīt, bet nosacījumiem jābūt nemainīgiem” – uzskata R. Bure un A. Ostrovska. “Iesim mazgāties” – gada sākumā saka skolotājs un visu rāda: kā uzlocīt piedurknes, kā saziņēt rokas, kā tās noskalot un pēc tam noslaucīt. Visi bērni darbojas pieaugušā uzraudzībā un kontrolē. Un tā no dienas dienā. Šajā katras dienas darbībā veidojas higiēniskās iemaņas un paradumi. Bet bērni kļūst vecāki un skolotājs pakāpeniski dod viņiem arvien vairāk patstāvības iespējas. Viņš pāriet no tiešiem norādījumiem uz atgādinājumu, no parādīšanas uz padomu, no piemēra uz metodēm, kuras dod iespēju attīstīt bērnos apzinātu attieksmi pret noteikumiem. Tikai tad, kad skolotājs ņem vērā pastāvīgi augošās bērnu iemaņas, māku arvien patstāvīgāk izpildīt noteiktos noteikumus, tikai tad bērnos aktivizējas noturīgi paradumi, kuri nepazūd, pārejot jaunos apstākļos. Ja to neņem vērā, tad bērnos izstrādājas māka tikai pakļauties pieaugušajam (Буре, Островская, 2001, 105).

Parasti kvalitāte un pareiza darbību secība atrodas ārpus pieaugušo uzmanības. Pie kam, bieži tiek uzskatīts par nevajadzīgu sekot tam, vai iemaņa ir pārgājusi paradumā. Šāda situācija

novēd līdz tam, ka pat septiņgadīgie bērni izpilda higiēniskās iemaņas tikai pēc pieaugušā norādījuma. Tas savukārt var novest pie tā, ka zūd izveidojušās iemaņas.

Bērnu pašapkalpošanās darbībā māca novest iesākto līdz galam, izpildīt darbu kvalitatīvi. Piemēram, māca ne tikai novilkt drēbes, bet arī izgriezt katru mantu uz pareizo pusi, uzmanīgi salikt vai pakārt to. Visās grupās izmanto uzslavēšanas paņēmieni. Svarīgi ir laicīgi paslavēt bērnu, bet to nevajag ļaunprātīgi izmantot, lai bērns negaidītu uzslavu visu laiku. Pieaugušo prasību izpildīšanai jāklūst par uzvedības normu, bērnu vajadzību. Uzslava dažreiz tiek veikta tādā formā, lai atgādinātu izpildīšanas noteikumus. Dažos gadījumos skolotājs izmanto rāšanos, bet to labāk darīt netiešā veidā, nenosaucot bērnu vārdus. Viens no vadošajiem paņēmieniem visās vecuma grupās ir darbību atkārtošana, vingrinājums, bez kura iemaņas nevar būt izveidotas. Iemaņas veidošanās sākuma stadijā nepieciešams pārbaudīt, kā ir izpildītas atsevišķas darbības vai viss uzdevums kopumā, piemēram, pajautāt pirms mazgāšanās: “Parādiet, kā jūs uzlocījāt piedurknes” vai pēc mazgāšanas paskatīties, cik tīri un sausi ir noslaucītas rokas. Par higiēnisko iemaņu mācību un apgūšanas labu formu tiek uzskatītas didaktiskās rotaļas (Куликова, Маркова, Загик, 1989, 45).

Sadzīvē bērnam veidojas saskarsme ar citiem cilvēkiem, viņš atdarina tuvākos, mācās no viņiem, pārdzīvo dažādus stāvokļus, darbojas. Tāpēc, domājot par bērna attīstību, jāievēro arī sadzīves darbību nozīme. Tieši sadzīvē rodas vislabvēlīgākie apstākļi, lai bērnam izveidotu pamatieradumus: higiēniskos, apiešanos ar mantām, lietām, pieklājīgu saskarsmi ar pieaugušajiem, vienaudžiem un mazākajiem bērniem, noteikta dienas rita ieradumus (Запорожца, Маркова, 1976, 204).

Ļoti nozīmīga sadzīvē ir visu veidu atdarināšana. Bērns kopē pieaugušos, pirmkārt, viņam tuvos pieaugušos: tēvu, māti, skolotāju.

M. Montesori izstrādāja praktiskajā dzīvē noderīgus vingrinājumus. Tajos ietverti arī daži mājas darbību veidi. Veicot tādus vingrinājumus, bērns atdarina pieaugušos. Turklāt sadzīves iemaņu apgūšana dara viņu patstāvīgu un neatkarīgu, kas savukārt veicina pārliecību par sevi un paaugstina pašvērtējumu.

Sekmīgs rezultāts lielā mērā atkarīgs no skolotāja, kura kustībām vingrinājuma demonstrēšanas laikā jābūt lēnām un ļoti precīzām, lai bērns visas kustības kopīgajā struktūrā varētu saskatīt, izsekot katrai detaļai. Liekas kustības, tāpat kā lieki vārdi, novērš uzmanību un mulsina bērnu.

Praktiskās dzīves vingrinājumiem ir četras jomas:

- kustību audzināšana,
- rūpes par apkārtējo vidi,
- sevis kopšana

- sociālie kontakti.

Vingrinājumiem šajās četrās jomās M. Montesori izveidoja speciālu materiālu (Montesori, 2006, 256).

M. Montesori pedagogija balstās uz bērnu mācīšanu jau agrā bērnībā, kad pieaugušie tikai sastopas ar pirmajām bērnu vajadzībām – tas ir laiks, kad bērns veidojas kā indivīds, kad attīstās atmiņa, prāts un griba. Vislabākos rezultātus varēs iegūt tad, ja šajā periodā atļaus bērnam pašam izvēlēties nodarbības un veidot savus sabiedriskos kontaktus. Neatkarīga dzīve sagatavotā vidē iemāca viņam ne tikai pašam visu darīt, bet viņš iegūst arī jaunas morālās un sociālās spējas, neticami ātri progresē kultūras elementu apgūšanā.

Praktiskās dzīves vingrinājumi ir sagatavotās vides bāze, kas piedāvā virkni aizraujošu ikdienas aktivitāšu, sākot no rūpēm pašam par sevi, citiem un apkārtējo vidi un beidzot ar pieklājības un dažiem īpašiem kustību vingrinājumiem.

Praktiskās dzīves vingrinājumi veicina kustību koordinācijas un kontroles pilnveidošanos, apzinātu apkārtējās vides uztveršanu, spēju uzņemties iniciatīvu un atbildību.

Svarīgi pieradināt bērnu pie patstāvības un akceptēt viņa daudzpusīgo darbību.

M. Montesori atklāja, ka bērns līdz trīs gadu vecumam neapzināti apgūst apkārtējo pasauli un tad pakāpeniski pāriet uz apzinātu uztveri.

Darbojoties ar rokām, bērnam atstāt atmiņā pirmajos trīs dzīves gados uzkrātais, kad viņš bija it kā vērotājs, kas no apkārtējās vides bez piepūles uztvēra to, kas nepieciešams viņa augšanai.

Nodarbojoties ar bērnu šajā periodā, ir jāievēro, ka bērnam nav vajadzīga tieša palīdzība, tā var tikai aizkavēt viņa augšanu.

Vairāk par visu bērnam nepieciešama iespēja brīvi darboties pašam pēc savas iniciatīvas, bez pieaugušā iejaukšanās. Vislabākos rezultātus var iegūst tad, ja rada īpašu vidi, kurā bērns pats var izvēlēties nodarbības un veidot savus sabiedriskos kontaktus. Neatkarīga dzīve sagatavotā vidē iemāca viņam ne tikai pašam visu darīt, bet viņš arī iegūst jaunas morālās un sociālās spējas, neticami ātri progresē kultūras elementu apgūšanā.

Laiku no divarpus līdz sešu gadu vecumam M. Montesori uzskata par īpašu sajūtu laiku. Šajā vecumā bērnu īpaši piesaista paša veiktās darbības. Tāpēc šis periods ir tik ļoti piemērots “labu manieru apgūšanai”. Ja šo iemaņu mācīšanu atstāj uz vēlāku laiku, bērnam nebūs vairs intereses, tās vietā būs stājušās citas, kas vairāk saistītas ar prāta darbību.

No divarpus līdz četru gadu vecumam bērna attīstībā ir sensitīvais periods, kura laikā bērni interesējas, kā izdarīt precīzas kustības. Šajā vecumā bērnam sagādā prieku izpildīt darbības ar lielāku precizitāti. Ja kustību pilnveidošanu uzsāk šajā brīdī, tad tā ne tikai veicina prāta darbības attīstību, atbilstoši normai, bet ietekmē visas personības veidošanos, sniedz apmierinājumu, veicina koncentrēšanās spēju attīstību un iekšēju bagātināšanos (Prudņikova, 2004, 33).

Trīs gadīga bērna pašapkalpošanās iekļauj sevī šādas iemaņas:
ēdiena uzņemšana (ēst ar karoti, dzert no krūzes),
nogērbšanās un apģērbšanas,
ķermeņa higiēna (mazgāt rokas un seju, noslaucīt tās ar dvieli, izmantot kabatlakatu un salveti),
poda izmantošana.

Šīs iemaņas veidojas audzināšanas ietekmē esot noteiktam bērna psihofiziskam attīstības līmenim:

- kopējā motorika (māka sēsties, piecelties, staigāt, iet augšā un lejā pa kāpnēm);
- sīkā motorika (māka grūst, vilkt, apgāzt priekšmetu, turēt to un izlaist no rokām, spēlēties ar ūdeni, izlaist priekšmetus caur atveri kārbā, ņemt sīkus priekšmetus ar diviem pirkstiem, izpildīt nesarežģītas pirkstu rotaļas);
- redzes – dzirdes uzmanība (māka skatīties un pienākt, kad sauc, klausīties pasakas, atbildēt uz jautājumiem);
- domāšana (mācēt pazīt priekšmetus, izpildīt vienkāršus norādījumus, mācēt imitēt, t.i. atkārtot pieaugušo darbības).

Tieši no šo vienkāršo iemaņu attīstības sākas ceļš uz svarīgāku iemaņu apguvi, tādēļ arī sākt vajag tieši ar iepriekš minēto.

Ap divu gadu vecumu bērnu kopējā motorika ir attīstīta diezgan labi, bet sīkās motorikas attīstība ir sarežģīts process, kurš prasa pakāpenisku apgūšanu.

Pirmā pakāpē bērns mācās izpildīt plaukstu locīšanas kustības un izmantot tās rotaļā. Tālāk apgūst ņemšanu (telpiskā un sensorā orientācija, saskaņota roku darbība, dažādi ņemšanas veidi: ar dūri, trim pirkstiem, vienu roku, abām rokām; dažādas pirkstu darbības: izplest, sakļaut kopā, izdalīt vienu pirkstu). Tālāk notiek saistošo darbību attīstība, kad bērns mācās savienot divus priekšmetus vai daļas, savākt tādas rotaļlietas, kā tornīti, kur pilnveidojas abu roku saskaņotība, turpina attīstīties acumērs. Pēdējā pakāpē notiek roku atkārtotā kustību attīstība (pirkstu spēles, darbību izpildīšana kā parādīts).

Veiksmīgas pašapkalpošanās iemaņu veidošanai nepieciešama netieša roku sagatavošana un sīkās motorikas attīstība. Ar to var nodarboties speciāli organizētās nodarbībās, rotaļās vai vienkārši sadzīves situācijās (Борякова, 1999, 21).

Sīko roku motoriku attīsta:

- pirkstu vingrošana ar dzejoļu, dziesmiņu un tautas pasaku izmantošanu;
- tautas rotaļas ar plaukstām;
- rotaļas ar dabas materiālu;
- rotaļas ar smiltīm un ūdeni;

- pirkstu teātris;
- diegu terapija;
- didaktiskās spēles;
- produktīvās darbības nodarbības – zīmēšana, veidošana, aplicēšana (Гатанова, Тунина, 2000, 8).

Bērni ar slikti attīstītu roku motoriku neveikli tur karoti, zīmuli, nevar aizpogāt pogas, aizsiet kurpes. Viņiem ir grūti savākt izbirušās konstruktora detaļas, strādāt ar puzzle, skaitāmajiem kociņiem, mozaīku. Viņi atsakās no citu bērnu iemīļotām nodarbēm – lipināšanas un aplikācijas, viņi netiek līdz citiem bērniem grupu nodarbību laikā.

Tādā veidā šo bērnu iespējas pasaules iepazīšanā ir nabadzīgas. Bērni bieži ir nepārliecināti elementārājās darbībās, kas pieejamas vienaudžiem. Tas ietekmē bērnu emocionālo labklājību, viņu pašvērtējumu (Большакова, 2006, 3).

Jebkura pirkstu rotaļa:

- attīsta smalkās muskulatūras kustību koordināciju;
- palīdz sagatavot bērna roku rakstīšanai un citu dzīvē nepieciešamu kustību veikšanai;
- ir viens no bērna runas attīstīšanas un traucējumu novēršanas palīg līdzekļiem;
- vingrina bērna uzmanību, atmiņu un koncentrēšanās spējas (Brice, 2007, 7).

Veidošana ir lielisks veids, kā attīstīt redzi un tausti. Veidošanas procesā notiek abu roku sadarbība, veicinot koordinācijas spēju, pirkstu sīkās muskulatūras, sajūtu pieredzes attīstību.

Taustes maņa, ja tā tiek smalki attīstā, pārvēršas par domāšanas spēju, kad attīsta smadzenes. Tieši tauste ir pamats domāšanai.

Darbojoties smilšu kastē, tiek trenēta acu un roku koordinācija, veicināta elkoņu, plecu, plaukstu locītavu, pirkstu sīkās muskulatūras attīstība, kas būtiska rokas sagatavošanā rakstīšanai (Skrastiņa, 2015, 5).

Īpaša loma higiēnisko iemaņu audzināšanā pieder rotaļu paņēmieniem. Tos izmantojot, skolotājs nostiprina bērnos iemaņas, kuras izstrādājas ikdienā. Rotaļa ir vadošā pirmsskolas vecuma bērnu darbība, ar rotaļas palīdzību bērni labāk iegaumē un nosaka cēloņus. Rotaļa palīdz bērniem dziļāk iepazīt un saprast apkārtējo pasauli (Аваņесова, 1986, 38).

Pieaugušā un bērna sadarbība balstās uz bērna tieksmi atdarināt. Bērns atdarina ne tikai redzēto, dzirdēto, bet arī tā cilvēka domāšanas veidu, kas atrodas viņam līdzās. Garīgums, tikumiskās īpašības, kuras bērns pārņem no pieaugušajiem (skolotājiem, vecākiem), kļūst par galveno viņa dzīvē. Skolotājs nav tikai modelis, ko bērns atdarina, skolotājs vēro un analizē, veidojot aktivitāšu saturisko pusi, kas atspoguļo bērna attīstību, tā netieši veidojot bērna vērtības, veicinot sava **Es** apzināšanos (Dzintere, Boša, 1997, 4).

Bērna un pieaugušā sadarbībā var izdalīt divus aspektus – izzinošo un sociālo. Izzinošais aspekts ietver sevī informācijas veidu un saturu, kādā to sniedz bērniem. Sociālais aspekts ir tās attiecības, kas rodas starp bērnu un pieaugušo. D. Dzintere un R. Boša (1997, 44) atzīmē, ka attiecībā uz izzinošo darbību svarīgi ir ne vien sniegt bērnam informāciju, bet arī novērtēt viņa darbību. D. Lieģeniece uzsver, ka bērna darbība jāpastiprina. Pastiprinājumu var dot pieaugušā atbalsts gan individuāli strādājot ar bērnu, gan rotaļās. Ļoti svarīga ir skolotāja loma rotaļu laikā, netiešo rotaļu vadīšanu. Skolotājam svarīgi ievērot bērna emocionālo noskaņojumu un censties, lai rotaļas atbilstu bērna garastāvoklim. Piemēram, rotaļa var nomierināt bērnu, ja viņš ir uztraucies. Tādā gadījumā uzmanīgi un neuzbāzīgi jāpiedāvā bērnam dažādi rotaļu varianti (Lieģeniece, 1999, 35).

Prakse rāda, ka bieži vien bērnu rotaļu tēmas saistās ar nodarbībās dzirdēto un pārdzīvoto. Tātad prasmīgas skolotājas nodarbību laikā bagātina bērnu pieredzi, sniedz idejas tālākai darbībai un rotaļai, mudina bērnus risināt dažādas problēmas, rosina bērnu zinātkāri un darbīgumu (Dzintere, Boša, 1997, 44).

Skolotājs bērnu radošo rotaļu gaitu un attīstību var ietekmēt arī pats, piedaloties rotaļā. Bērna pašapziņu veicina pieaugušā piedalīšanās rotaļā, atbalsts, padoms, ieteikums, aizrādījums. Pieaugušā līdzdalība veicina bērnu koncentrēšanos sarežģītāku rotaļu darbību izpildei. Pieaugušais var nebūt tiešs rotaļas līdzdalībnieks, bet gan atrasties tikai bērnu tuvumā, viešot ticību un psiholoģiski atbalstot viņus, lai nepieciešamības gadījumā palīdzētu.

Tātad bērna **Es** attīstība pirmsskolas vecumā svarīga loma ir pieaugušo un bērnu labestīgām attiecībām, kas visdabiskāk izpaužas rotaļā, kur netieši pats bērns ir savas pašapziņas veicinātājs (Dzintere, 1974, 45).

Otrajā, trešajā dzīves gadā rotaļu darbības pilnveidojas, parādās bērnu pašu izdomātās radošās lomu rotaļas, kas pilnveidojas un attīstās. Bērns darbojas ar priekšmetiem, izmēģina savus spēkus un priecājas par uzvaru. Bērna liksmi izraisa apziņa, ka viņš spēj kaut ko izdarīt.

Rotaļa:

- rada bērnam emocionālu komfortu, līdzsvaru, apmierinājumu, brīvības un drošuma izjūtu;
- ļauj realizēt sevi, apjaust savas intelektuālās iespējas, veiklību;
- ļauj bērnam iepazīt pasauli, attīsta iztēli, jaunradi, sevišķi, ja bērnam ir vēlme un prasme izmantot dažādus mākslas veidus, rotaļā bērns cenšas izteikt savus pārdzīvojumus.

Emocionālu un garīgu gandarījumu bērns gūst gan paša izdomātajās rotaļās, gan pieaugušo ieteiktajās. Šīs rotaļas it kā viena otru papildina (Dzintere, 2000, 16).

2 – 3 gadus veciem bērniem veidojot pašapkalpošanās iemaņas, svarīgi viņus iemācīt patstāvīgi ēst, mazgāties, apģērbties un noģērbties, izmantot podu.

Bērniem agrā jaunībā piemīt tieksme patstāvīgi rīkoties. Šī vecuma bērnu darbībā lielu vietu ieņem pašapkalpošanās. No sākuma bērns darbojas ar pieaugušā palīdzību: uzvelk, novelk, saliek savu apģērbu un apavus.

Interese pret pašapkalpošanos rodas, kad bērns redz pieaugušo darbības. Var mēģināt izsaukt šo interesi izmantojot rotaļlietas, spēļu uzdevumus – galvenais dot bērnam iespēju apgūt pamata darbības. Bērna pašapkalpošanās apmācība ir ļoti sarežģīts un ilgstošs process. Apmācības laikā nepieciešama liela pacietība un katru dienu, soli pa solim, jāapmāca bērns, pie kam pieaugušo paskaidrojumiem un darbībām ir jāmiļojas ar paša bērna darbībām. Divgadīgs bērns nevar vienlaicīgi apgūt to, ko vajag darīt (pašu darbību) un to, kā to vajag darīt (tā izpildes veidu), un kādā secībā to vajag darīt (darbību sistēma). Jebkurām bērna pašapkalpošanās darbībām ir jānoslēdzas ar uzskatāmu rezultātu. Pieaugušā uzdevums ir palīdzēt bērnam ieraudzīt un aptvert šo rezultātu. Piemēram, bērns patstāvīgi uzvelk biksītes. Obligāti vajag to atzīmēt, uzslavēt bērnu, vērtējot ne tik bērna darba kvalitāti, cik centību. Ja bērns negrib veikt kādu darbību, ietiepjas, nevajag viņu bārt un uzstāt – labāk pārslēgt bērna uzmanību uz citu objektu, bet pie neizdarītā atgriezties vēlāk vai citā reizē.

No pirmās bērnu atrašanās dienas pirmsskolas izglītības iestādē svarīgi organizēt viņu pašapkalpošanās procesu. Tā kā vadošais bērnu darbības veids ir rotaļa, skolotājas galvenais uzdevums ir caur rotaļu un rotaļu paņēmieniem iemācīt bērniem apkalpot sevi (Доронова, Гербова, 1996, 12).

Bērna patstāvībai nav nekā kopēja ar viņa stihisko uzvedību. Aiz bērna patstāvības vienmēr izjūtama pieaugušā vadošā loma un prasības. Taču, bērnam attīstoties, šī iedarbība atklājas aizvien mazāk un mazāk. Bērns, kas spiests patstāvīgi pakļauties pieaugušo prasībām, sāk tās uzskatīt par noteiktām uzvedības normām. Tikai uz attiecīgi izveidotu paradumu pamata, t.i., uz radītajiem stereotipiem, kuri atbilst pieaugušo prasībām, var ieaudzināt īstu patstāvību, kas ir viena no vērtīgākajām personības iezīmēm.

Ja ieradumi nav izveidoti, bērnam piešķirtā patstāvība izraisa stihisku uzvedību un sabiedrisko normu pārkāpumus.

Bērnu patstāvības līmenis pieaug līdz ar viņu attīstību, ar viņu pieaugušajām iespējām veikt arvien sarežģītākas fiziskās un garīgās darbības. Tāpēc tas, kas divus trīs gadus vecam bērnam tika uzskatīts par patstāvības izpausmi (prasme kārtīgi ēst, apģērbties bez pieaugušo palīdzības), ir par maz, lai raksturotu šo pašu īpašību vecākajiem bērniem (Љublinska, 1979, 248).

Agrais pirmsskolas vecums ir ļoti labvēlīgs higiēnisko iemaņu veidošanai. Uz to pamata veidojas un attīstas citas iemaņas un īpašības. Higiēniskās iemaņas sakrīt ar tādu psihiskās

attīstības līniju, kā gribasspēka attīstība. Bērns vēl neko nemāk darīt, tādēļ katra darbība padodas ar lielu piepūli un ne vienmēr gribas iesākto lietu pabeigt līdz galam, īpaši ja nekas nesanāk. Lai māte vai skolotāja pabaro, nomazgā rokas. Ļoti grūti piecelties agri no rīta, un ja vēl pašam jāģērbjas: nepieciešams atcerēties ģērbšanās secību, mācēt aizpogāt pogas, aizsiet apavu saites: Māte to dara labāk un ātrāk. Un ja pieaugušie steidzas bērnam palīgā pie mazākām grūtībām, atbrīvojot bērnu no nepieciešamības pielikt pūles, tad ļoti ātri viņam izveidosies pasīvā pozīcija: “Apģērbiet”, “Aizpogājiet”, “Aizsieniet”. Priekš tā, lai pabeigtu darbību, gūt kvalitatīvu rezultātu, izdarīt visu pareizā secībā, skaisti un kārtīgi, nepieciešams pielikt gribasspēku. Tā, priekš bērna par galveno kļūst izpildītās darbības rezultāts, viņš mācās pabeigt iesākto līdz galam, noturēt darbības mērķi, nenovērsties. Un tagad jau bērns pats pēc savas iniciatīvas veic darbības, kontrolē to gaitu. Turklāt sāk veidoties tādi personības gribasspēka elementi, kā mērķtiecība, organizācija, disciplīna, izturētība, uzstājība, patstāvība (Козлова, Куликова, 2005, 352).

Aktuāls uzdevums dotajā laikā ir audzināt pirmsskolniekus: patstāvību, organizētību, uzstājību, atbildību, disciplinētību. Veidot morāles un gribas jomu ir svarīgs bērna vispusīgas attīstības nosacījums. No tā, kā būs audzināts pirmsskolnieks morāles un gribas jomā, ir atkarīgas ne tikai viņa mācības skolā, bet arī dzīves pozīcijas veidošana. Gribasspēka audzināšanas svarīguma nenovērtēšana agrā bērnībā noved līdz nepareizām savstarpējām attiecībām starp pieaugušo un bērnu, pie liekas bērnu aprūpes, kas var kļūt par pamatu slinkumam un bērna nepatstāvībai, nepārlicinātībai savos spēkos, zemam pašvērtējumam, bērns var kļūt par egoistu un liekēdi. Pirmsskolnieku tiekšanās pēc patstāvības, gūst morālu jēgu darbībā, kurā bērns izrāda savu attieksmi pret apkārtējiem. Tas nav tikai atsevišķu pieaugušo uzdevumu pildīšana, bet arī bērna pašapkalpošanās darbība. Bērns vēl neapzinās, ka pirmā viņa darbība nepieciešama viņam pašam un apkārtējiem, jo vajadzīgo iemaņu apgūšana ļauj viņam apieties bez citu palīdzības, neapgrūtinot citus cilvēkus ar rūpēm par sevi. Bērns vēl nesaprot, ka ar to pašu viņš izrāda rūpes par viņiem. Tāds jaunāko pirmsskolnieku darba motīvs veidojas tikai pieaugušo ietekmē. Pašapkalpošanās iemaņu apgūšana dod iespēju bērnam veikt reālu palīdzību citiem bērniem, prasot no viņa noteiktu piepūli vajadzīgā rezultāta sasniegšanai un veicina neatlaidības izstrādāšanu. Tādā veidā, jaunākie pirmsskolnieki apgūst sociāli – sadzīviskās iemaņas, kas ir efektīvs līdzeklis tādu tikumisko iemaņu audzināšanā, kā patstāvība un neatlaidība (Bype, 2012, 62).

2. Pedagoģiskais pētījums par pieaugušo – bērnu pozitīvas darbības un attieksmes rosinātājam pašapkalpošanās procesā

2 – 3 gadīgu bērnu grupā

2.1. Atsevišķu prasmju vērtēšana grupas bērniem

Pētījums par pašapkalpošanās sekmēšanu 2 – 3 gadīgiem bērniem tiek veikts X Rīgas pirmsskolas izglītības iestādē no 2016.gada janvāra līdz 2016. gada augustam.

Lai veiktu pētījumu, darba autore izmanto šādas pētījuma empīriskās metodes:

- novērošana;
- pedagoģiskā izmēģinājuma darbība;
- pētījumu gaitā iegūto datu analīze.

Novērošanas metode ir kādas pedagoģiskās parādības mērķtiecīga uztvere, kuras procesā pētnieks iegūst konkrētu faktisko materiālu vai datus, kas raksturo kādas parādības norises īpatnības. Šīs metodes pamatā ir novērošanas plāns, kuru nosaka izvirzītā hipotēze. Šī metode palīdz skolotājam iepazīt bērnus tiešās uztveres ceļā dabiskos apstākļos (Samuseviča, 2000, 31). Šo metodi darba autore izmanto un aprakstīs 2.1. apakšnodaļā, lai pārbaudītu, izziņātu un analizētu bērnu pašapkalpošanās prasmes un attieksmi pret to.

Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība ļauj pārbaudīt pedagoģiskās rekomendācijas vispārīgā veidā un dot tām summāru novērtējumu. Pētītājam nav jāgaida kamēr bērnam parādīsies tās spējas vai rakstura iezīmes, kuras viņš pēta. Zinātnieks pats rada apstākļus, kas izraisa pētāmo psihisko procesu (Albrehta, 2001, 160). Darba autore šo metodi izmanto un apraksta 2.2. apakšnodaļā, lai pārbaudītu dažādu pedagoģisko metožu vērtīgumu, iedarbīgumu un efektivitāti.

Pētījuma gaitā **iegūto datu analīze** parāda, kuras pašapkalpošanās prasmes konkrētam bērnam nostiprinājušās, kuras vēl jāpilnveido, piedāvājot dažādus rotaļas un vingrinājumus (Špona, Čehlova, 2004, 25). Šo metodi darba autore izmanto 2.3. apakšnodaļā, lai novērtētu rotaļu un vingrinājumu ietekmi uz pašapkalpošanās iemaņu apgūšanu.

Pētījuma struktūra

1. Tiek apzināts pētījuma lauks (roku mazgāšana, ģērbšanās prasmes uz vērojumu pamata) un tiek
 - 1.1. Analizētas bērnu prasmes un attieksme pret veicamajām darbībām
 - 1.2. Izziņāts minēto prasmju un attieksmes līmenis 2016. gada janvārī
 - 1.3. Izstrādāta roku mazgāšanas, ģērbšanās prasmju vērtēšana pēc pieciem rādītājiem

1.4. Aktivizēta bērnu darbošanās rotaļās un vingrinājumos, lai sekmētu pašapkalpošanās prasmju apguve

1.5. Vērtēti pētījumā iegūtie rezultāti.

Darba autore turpmākā tekstā raksturo katra bērna attīstību veseluma skatījumā, sniedzot bērnu prasmes, attieksmi pret roku mazgāšanu.

Pētījumā piedalās 13 bērni 2 – 3 gadu vecumā, no tiem 5 zēni un 8 meitenes.

Visi grupas bērni izpilda pamatkustības un labi orientējas grupā. Zina, kur atrodas mazgāšanas istaba, ģērbtuve, guļamistaba. Visiem bērniem labi attīstīta kustību koordinācija. Grupas bērni fiziski spēj sev nodrošināt kustību neatkarību, arī pašapkalpošanos.

Roku sīkā motorika labi attīstīta **Sesilai, Karinai, Aleksandram, Ariadnai un Jeļizavetai**. Zīmēšanā un veidošanā ir redzams, ka pārējiem bērniem pagaidām ir vāji attīstīta pirkstu muskulatūra. Gandrīz visi bērni neprot pareizi turēt zīmuli. Nepieciešams vairāk vingrināties, lai nostiprinātu pirkstu muskulatūru. Sīkā motorika jāturpina attīstīt **Mariannai, Maksimam, Gļebam, Violetai, Dmitrijam, Aāronam, Darjai**, jo viņiem ir vāji pirksti.

Karina, Aleksandrs, Sesila, Jeļizaveta, Ariadna labprāt piedalās nodarbībās un aktivitātēs, viņi prot uzmanīgi klausīties. Tomēr bērniem ir grūti ilgāku laiku nosēdēt vienā vietā, jo uzmanība vēl nav nostabilizējusies. Ar vienu darbu bērni var nodarboties apmēram 15 – 20 minūtes. **Mariannai un Darjai** bieži ir grūti koncentrēties. Ar viņām vairāk nepieciešams strādāt individuāli, sadalot darbus vairākās daļās un vairākas reizes atkārtojot uzdevumus.

Literatūras nodarbībās bērni klausās, īpaši uzmanīgi, kad nodarbībā tiek izmantoti uzskatāmie materiāli un tiek uzdoti jautājumi par tekstu. Tā bērni labāk iegaumē, un tiek vingrināta atmiņa un domāšana.

Zina un nosauc pamatkrāsas, kā arī pareizi salīdzina priekšmetus pēc lieluma **Jeļizaveta, Sesila, Karina, Aleksandrs**, kļūdas pieļauj **Maksims, Gļebs, Jaroslava**. Salīdzina un grupē objektus pēc krāsām un lieluma pieci bērni, bet **Violetta, Darja, Dmitrijs un Marianna** to neprot pavisam. To var izskaidrot ar to, ka viņi ir salīdzinoši jaunāki bērni, kas vēl mācās. Salīdzināt objektus pēc garuma un daudzuma māc divi bērni – **Sesila un Jeļizaveta**, bet **Darja, Marianna, Gļebs, Jaroslava, Violeta** to neprot vispār.

Uztvere kļūst mērķtiecīgāka, bērni pareizi nosauc tuvākās apkārtnes priekšmetus, zina to lietojumu, kas ir ļoti nozīmīgi, lai veiktu higiēniskās iemaņas. Tāpat bērni bez grūtībām var parādīt ķermeņa daļas, izņemot **Aāronu, Maksimu**, kuri vairāk negrib nekā neprot, kā arī **Marianna un Darja**, kuras nesaprot, ko no viņām grib. **Sesila, Jeļizaveta** var nosaukt krāsu, formu un izmēru. Visi bērni saprot, kas ir uzzīmēts uz attēlos, un var atrast pēc skolotājas lūguma reālu priekšmetu, izņemot **Darju un Mariannu**.

Atmiņas procesi joprojām ir nepatvaļīgi. Bērniem pārsvarā ir atpazīšana. Atmiņas apjoms būtiski ir atkarīgs no tā, vai viela ir saistīta vienā veselā, vai sadalīta. Bērni labi iegaumē to informāciju, ko viņi redz un dzird daudzas reizes. **Sesila, Aleksandrs un Jeļizaveta** var atpazīt priekšmetu pa daļām, atceras darbības un rotaļas noteikumus. Visiem bērniem ir nepieciešams papildus atgādinājums, kas saistīts ar pašapkalpošanas procesiem (apgērbšanās, mazgāšanās).

Vairums bērnu labi sadarbojas ar pieaugušajiem un vienaudžiem, izņemot **Darju**, kura visbiežāk grupā dzīvo pēc saviem likumiem.

Bērni grupā ir draudzīgi pret vienaudžiem, tomēr, ņemot vērā vecumu, rotaļājas vairākumā gadījumu atsevišķi - **Gļebs, Darja, Aārons, Marianna, Maksims**. Daži bērni laiku pa laikam atņem rotaļlietas un kaujas, tādēļ pieaugušajam ir jāiejaucas. Bērniem nepatīk dalīties ar rotaļlietām.

Pieci bērni (**Karina, Aleksandrs, Sesila, Jeļizaveta, Ariadna**) prot labi novērtēt savu un citu bērnu rīcību. Gadījumos, kad bērns dara kaut ko neatļautu, citi bērni, to redzot, saprot rīcības nepareizību un ziņo par to skolotājam. Tomēr **Marianna un Darja** neprot novērtēt savu rīcību, jo viņu pamatnodarbība ir skriešana pa grupu un rotaļlietu izmētāšana.

Sesila, Aleksandrs un Karina no rīta sasveicinās, pārējie bērni vēl neprot runāt, vai viņiem bieži no rīta ir slikts garastāvoklis. Atvadoties, pamāj ar roku visi bērni, bet tikai pēc atgādinājuma, **mutiski atvadīties prot Karina, Aleksandrs, Sesila, Jeļizaveta**.

Pazīt cilvēkus, ar kuriem ir ikdienas saskarsmē, prot visi bērni, bet palīdzību lūgt tikai atsevišķi. Ir bērni, kuri sēdēs un klusībā gaidīs, kamēr viņus pamanīs un palīdzēs.

Pietiekami skaidri runā četri bērni – **Karina, Aleksandrs, Sesila, Jeļizaveta**. Vispār nevienu vārdu nerunā **Darja, Marianna un Dmitrijs**.

Mūziku klausās labprāt visi bērni, dejot un muzicēt arī patīk visiem, vienīgais ne visi cenšas atkārtot kustības, vārdus, ko saka pēc skolotāja. Vairāk patīk lēkāt un skriet. Dzied divi bērni (**Sesila un Karina**).

Ievērot pieaugušo norādījumus, piemēram, sakārtot rotaļlietas pēc spēles, to dara visi bērni (bieži pēc vairākiem atgādinājumiem), izņemot **Darju**, kura bieži vispār noraida ieteikumus.

Turpmākā tekstā darba autore analizē bērnu roku mazgāšanas prasmes un attieksmi pret veicamo darbību.

2.1.1. Roku mazgāšana

Roku mazgāšanas iemaņas ir pieredzes un atdarināšanas rezultāts, kas veidojas no prasmēm. To pedagoģisko izpēti (novērošanu, vērtēšanu, analīzi) autore uzsāka 2016. gada janvārī.

Lai varētu analizēt bērna roku mazgāšanas prasmju attīstību, tiek izvirzīti kritēriji un rādītāji.

Roku mazgāšanas procesā tiek iekļauti šādi rādītāji:

- uzlocīt piedurknes,
- samērcēt rokas ar ūdeni,
- saziepēt rokas ar ziepju putām,
- noskalot ziepes,
- noslaucīt sausi rokas savā dvielī.

Tiek vērtēta arī bērnu attieksme pret to, ko veic (sk. 1. tabulu).

1. tabula. Roku mazgāšanas prasmju un attieksmes analīze 2016. gada janvārī

Bērna vārds	Uzlocīt piedurknes	Samērcēt rokas ar ūdeni	Saziepēt rokas	Noskalot ziepes	Noslaucīt sausi rokas savā dvielī	Balles kopā	Attieksme pret procesu
Gļebs 2.1 g.	1	2	2	1	1	7	2
Ariadna 2.4g.	2	3	3	2	2	12	2
Darja 2.2g.	1	1	1	1	1	5	1
Karina 2.2g.	2	2	2	1	1	8	2
Aleksandrs 2.6g.	2	3	2	2	2	11	2
Jaroslava 2.4g.	1	2	2	2	1	8	2
Violeta 2.g.	1	2	2	1	1	7	2
Dmitrijs 2.2g.	1	2	1	2	1	7	1
Sesila 2.4g.	2	2	2	2	2	10	2
Jeļizaveta 2.4g.	2	2	2	2	1	9	2
Marianna 2g.	1	1	1	1	1	5	1
Maksims 2.2g.	1	2	1	1	1	6	2
Aārons 2.1g.	1	2	1	1	1	6	2

Lai varētu noteikt bērna prasmju attīstību, tiek vērtētas prasmes ballu sistēmā:

- **1 balle** – **zemas** prasmes (bērns nav patstāvīgs; izpilda tikai ar skolotāja atgādinājumu, palīdzību).
- **2 balles** – **vidējas** prasmes (bērns daļēji patstāvīgs; izpilda daļēji darbības, pēc skolotāja atgādinājuma).
- **3 balles** – **augstas** prasmes (bērns ir pilnīgi patstāvīgs; visu izpilda, nav vajadzīgs skolotāja atgādinājums).

Ņemot vērā iegūtās balles, var noteikt katra bērna roku mazgāšanas prasmju līmeni.

Augsts roku mazgāšanas prasmju līmenis – vērtējums no 11 – 15 ballēm

Vidējs roku mazgāšanas prasmju līmenis – vērtējums no 6 – 10 ballēm

Zems roku mazgāšanas prasmju līmenis – vērtējums līdz 5 ballēm

Tātad, tikai Ariadnai ir augsts roku mazgāšanas prasmju līmenis

2 bērniem (**Sesilai** un **Aleksandram**) ir uz robežas vidējs/augsts roku mazgāšanas prasmju līmenis

6 bērniem (**Gļebam, Karinai, Jaroslavai, Violetai, Dmitrijam, Jeļizavetai**) ir vidējs roku mazgāšanas prasmju līmenis

2 bērniem (**Maksimam, Aāronam**) ir uz robežas vidējs/zems roku mazgāšanas prasmju līmenis

2 bērniem (**Darjai un Mariannai**) ir zems roku mazgāšanas prasmju līmenis

Bērna attieksmi pret veicamo procesu darba autore vērtē ballēs

- **1 balle** – **negatīva** attieksme, nevēlas darbu veikt, izpilda tikai, ja kontrolē.
- **2 balles** – **vienaldzīga** attieksme, izpilda tikai ar skolotāja pamudinājumu.
- **3 balles** – **pozitīva** attieksme, labprāt izpilda patstāvīgi.

Darba autore dienas garumā novēroja un analizēja roku mazgāšanas prasmes pirms brokastīm, pēc pastaigas, pirms pusdienām un launaga, pēc diendusas.

1. tabulā redzams, ka vislabāk roku mazgāšanas iemaņas attīstītas **Ariadnai un Aleksandram**, tas saistīts ar to, ka abi bērni agrāk apmeklēja pirmsskolas izglītības iestādi. Samērā zemā līmenī šīs iemaņas ir četriem bērniem (**Darjai, Mariannai, Gļebam, un Aāronam**), viņiem nepieciešama paaugstināta motivācija un individuāla pieeja no skolotāja puses. Bez atgādinājuma roku mazgāšanu neveic neviens bērns. Vairākumā gadījumu bērniem nav iemaņu roku mazgāšanā.

Uzlocīt piedurknes pilnībā bez skolotājas atgādinājuma un tikt galā bez pieaugušo palīdzības nespēj neviens bērns. **Karina, Jeļizaveta, Sesila, Ariadna un Aleksandrs** pēc skolotājas atgādinājuma uzloka piedurknes pirms roku mazgāšanas. Astoņi bērni patstāvīgi netiek galā ar piedurkņu uzlocīšanu, viņiem nepieciešama pieaugušo palīdzība, norādījumi un atgādinājumi. To var izskaidrot ar to, ka pirmsskolas izglītības iestādē un mājās daudzi bērni staigā drēbēs ar īsām piedurknēm, vai bērni vienkārši aizmirst to izdarīt.

Samērcēt rokas ar ūdeni paši, bez atgādinājuma var **Aleksandrs** un **Ariadna**. Pārējie bērni tiek galā pēc skolotājas atgādinājuma. **Marianna** un **Darja** vairākumā gadījumu rotaļājas ar ūdeni vai lauza ziepju trauku.

Nem ziepju putas un ziepē rokas bez atgādinājuma **Ariadna**. Ņem ziepju putas, bet nevar labi saziepēt rokas – **Sesila, Violeta, Karina, Jeļizaveta, Jaroslava, Aleksandrs** un **Gļebs**. Vispār nevar saziepēt rokas **Darja, Dmitrijs, Aārons, Maksims** un **Marianna**, viņi uzreiz noskalo ziepju putas no rokām vai vāji un ātri paberzē.

Seši bērni – labi māc noskalot ziepju putas no rokām, bet tikai pēc skolotājas atgādinājuma. Septiņi bērni – noskalo ziepju putas nepietiekami labi, viņiem nepieciešama skolotājas palīdzība.

Visi grupas bērni labi pazīst savu dvieli un izmanto tikai to, kā arī uzkarina dvieli vietā, izņemot **Darju** un **Mariannu**, kuras bieži pēc slaucīšanas uzkarina dvieli nepareizā vietā. Astoņi bērni mēģina noslaucīt seju un rokas, bet dara to nepietiekami labi, viņiem nepieciešama skolotājas

palīdzība. **Ariadna, Aleksandrs un Jeļizaveta** pēc skolotājas atgadinājuma var noslaucīt rokas pietiekami labi.

Bērni bieži pēc mazgāšanās ir saslapinājuši apģērbu, īpaši mazgājot muti. Bērni vēl netiek galā ar to, lai neizšļakstītu ūdeni uz sevi, īpaši **Mariannai, Darjai un Gļebam** – viņiem tas pastāvīgi jāatgādina. **Maksims, Darja un Marianna** mazgājot rokas ilgi tecina ūdeni, rotaļājas ar to, apšļaksta bērnus un grīdu ap sevi.

Bērnu attieksme pret roku mazgāšanu parādīja, ka 77% bērnu pret roku mazgāšanu attiecas vienaldzīgi. Viņi necenšas būt patstāvīgi, ir pasīvi, bet kad darba autore viņiem aizrāda, visu izdara pareizi. 23% bērnu pret roku mazgāšanu ir negatīva attieksme, viņi to negrib darīt. Ar viņiem tiek veikts individuālās darbības, lai paaugstinātu bērnu darbošanās motivāciju.

Iegūtie rezultāti parādīja, ka lielākais bērnu daudzums nevar patstāvīgi izpildīt uzdevumus, viņiem nepieciešama palīdzība. Novērošana dod iespēju **secināt**, ka bērniem nav attīstītas roku mazgāšanas prasmes nepieciešamajā līmenī.

Tālākā pētījumā darba autore pievēršas ģērbšanās prasmju problēmas analīzei.

2.1.2. Ģērbšanās

Pašapkalpošanās prasmes pie apģērbšanās vai izģērbšanās ietver sevī 5 rādītājus:

- apģērbt atsevišķus apģērba gabalus: bikses, T – kreklus,
- patstāvīgi novilkt apģērbu,
- rūpīgi nolikt apģērbu uz krēslīņa,
- pareizi uzvilkt apavus,
- rūpīgi sakārtot apģērbu skapī (sk. 2. tabulu).

2. tabula. Ģērbšanās prasmju un attieksmes analīze 2016. gada janvārī

Bērna vārds	Prot apģērbties	Prot patstāvīgi novilkt apģērbu	Prot rūpīgi nolikt apģērbu uz krēslīņa	Prot rūpīgi sakārtot apģērbu skapī	Prot pareizi uzvilkt apavus	Balles kopā	Attieksme pret procesu
Gļebs 2.1g.	1	1	1	2	1	6	1
Ariadna 2.4g.	2	2	2	2	2	10	2
Darja 2.2g.	1	1	1	1	1	5	1
Karina 2.2g.	1	2	2	2	1	8	2
Aleksandrs 2.6g.	2	2	2	2	2	10	2
Jaroslava 2.4g.	1	1	1	1	1	5	1
Violeta 2 g.	1	1	2	1	1	6	2
Dmitrijs 2.2g.	1	1	1	1	1	5	1
Sesila 2.4g.	1	2	2	2	2	9	2
Jeļizaveta 2.4g.	1	2	2	2	2	9	2
Marianna 2 g.	1	1	1	1	2	6	1
Maksims 2.2g.	1	1	1	1	1	5	1
Aārons 2.1g.	1	1	1	1	1	5	1

Lai varētu noteikt bērna prasmju attīstību, tiek vērtētas prasmes ballu sistēmā:

- **1 balle** – **zemas** prasmes (bērns nav patstāvīgs; izpilda tikai ar skolotāja atgādinājumu, palīdzību).
- **2 balles** – **vidējas** prasmes (bērns daļēji patstāvīgs; izpilda daļēji darbības, pēc skolotāja atgādinājuma).
- **3 balles** – **augstas** prasmes (bērns ir pilnīgi patstāvīgs; visu izpilda, nav vajadzīgs skolotāja atgādinājums).

Nemot vērā iegūtās balles, var noteikt katra bērna ģērbšanās prasmju līmeni.

Augsts ģērbšanās prasmju līmenis – vērtējums no 11 – 15 ballēm

Vidējs ģērbšanās prasmju līmenis – vērtējums no 6 – 10 ballēm

Zems ģērbšanās prasmju līmenis – vērtējums līdz 5 ballēm

Tātad, nevienam bērnam nav augsta ģērbšanās prasmju līmeņa.

2 bērniem (**Ariadnai** un **Aleksandram**) ir uz robežas augsts/vidējs ģērbšanās prasmju līmenis

3 bērniem (**Karinai**, **Jeļizavetai**, **Sesilai**) ir vidējs ģērbšanās prasmju līmenis

3 bērniem (**Gļebam**, **Violetai** un **Mariannai**) ir uz robežas vidējs/zems ģērbšanās prasmju līmenis

5 bērniem (**Darjai**, **Jaroslavai**, **Dmitrijam**, **Maksimam** un **Aāronam**) ir zems ģērbšanās prasmju līmenis

Bērna attieksmi pret veicamo procesu darba autore vērtē ballēs

- **1 balle** – **negatīva** attieksme, nevēlas darbu veikt, izpilda tikai, ja kontrolē.
- **2 balles** – **vienaldzīga** attieksme, izpilda tikai ar skolotāja pamudinājumu.
- **3 balles** – **pozitīva** attieksme, labprāt izpilda patstāvīgi.

2. tabulā var redzēt, **ka apģērbties bez pieaugušā palīdzības nespēj neviens bērns.**

Ariadna un **Aleksandrs** var uzvilkt apģērbu ar pieaugušo palīdzību. Pārējie bērni nemāk patstāvīgi apģērbties.

Patstāvīgi novilkt kleitas un bikses nespēj neviens bērns. Mēģina novilkt bikses un kleitas, bet dara to ar pieaugušā palīdzību **Jeļizaveta**, **Sesila**, **Karina**, **Ariadna** un **Aleksandrs**. Nemāk patstāvīgi novilkt kleitas un bikses – astoņi bērni.

Noskaidrojas, **ka rūpīgi uzkārt apģērbu uz krēsla nevar neviens bērns.** Mēģina salikt apģērbu uz krēsla pēc atgādinājuma – **Aleksandrs**, **Ariadna**, **Violeta**, **Jeļizaveta**, **Sesila** un **Karina**. Atstāj apģērbu tur, kur novilkuši – septiņi bērni.

Sesila, **Aleksandrs**, **Jeļizaveta**, **Ariadna**, **Karina**, **Gļebs** – prot ar pieaugušo palīdzību un atgādinājumu **sakārtot apģērbu skapī**. Pārējie bērni – nemāk vai negrib to darīt. Viņi met apģērbu uz grīdu.

Neviens bērns nevar uzvilkt kājās apavus pareizi bez skolotājas palīdzības vai atgādinājuma. **Ariadna**, **Aleksandrs**, **Sesila**, **Jeļizaveta** un **Marianna** – patstāvīgi māc uzvilkt

apavus, bet bieži uzvelk uz nepareizo kāju. **Karina, Violeta, Maksims un Aārons** – mēģina uzvilkt apavus, bet viņiem tas nesanāk un četri bērni – nemāk un pat necenšas uzvilkt apavus.

Bērnu attieksme pret ģērbšanās un izģērbšanās procesu parādīja, ka 46 % bērnu pret ģērbšanās un izģērbšanās procesu attiecas vienaldzīgi. Viņi apģērbjas un izģērbjas tikai ar skolotāja pamudinājumu. 54 % bērnu pret ģērbšanās un izģērbšanās procesu ir negatīva attieksme, viņi to negrib darīt un gaida, kamēr skolotāja izdarīs viņu vietā.

Darba autores secinājumi.

- Rezultātu analīze parādīja, ka bērniem ļoti vāji ir attīstītas ģērbšanās un izģērbšanās iemaņas, tās nepieciešams pilnveidot un nostiprināt, tikai **Ariadna** un **Aleksandrs** daudzas darbības pilda patstāvīgi vai ar nelielu pieaugušo palīdzību.
- 62 % bērnu iemaņas atrodas sākuma stadijā.
- 38 % bērnu iemaņas nav izveidojušās. Par iemeslu tam ir – **nevēlēšanās (nav motivācijas), ko veicina vecāku pārliedā aprūpe un reta pirmsskolas izglītības iestādes apmeklēšana.**
- Bērniem nepatīk darīt to, ko viņi nemāk, jo parasti viņu vietā to dara vecāki.

2.2. Dažādu pedagoģisku paņēmienu izmantošana pašapkalpošanās prasmju veicināšanai

Pašapkalpošanās organizācija pirmsskolas izglītības iestādē un audzināšanas rezultāti ir atkarīgi no pareizas pedagoģiskās vadības.

Darba autore nodarbības rīko visai grupai, apakšgrupās un individuāli. Apakšgrupās nodarbības tiek rīkotas, ja prasme ir uzrādīta daļēji vai arī bērns darbību neveic.

Darba autore mazgāšanās un ģērbšanās prasmju apgūšanai laika posmā no 2016. gada janvāra līdz 2016. gada augustam veido nodarbību plānu pašapkalpošanās prasmju sekmīgai apgūšanai (**sk. 1. un 2. pielikumu**).

Darba autore māca bērnus pašapkalpošanās iemaņām, lai viņiem būtu mazāka atkarība no pieaugušā, lai viņiem būtu pārliecība savos spēkos, vēlme un prasme pārvarēt šķēršļus.

Darba autore pašapkalpošanās iemaņu attīstībai savās nodarbībās izmantoja sekojošas metodes:

- ***Darbības praktiska rādīšana***

Roku mazgāšanas prasmei mācību gada sākumā vairākiem bērnu bija vidējs prasmju līmenis, bet ģērbšanās prasmes līmenis bija vēl sliktāks, lai paaugstinātu bērnu prasmes, darba autore pildot darba uzdevumus pašapkalpošanā, izsmeļoši rādīja un skaidroja bērniem darbību paņēmienu, jo tieša bērnu piedalīšanās darbā iemāca viņus tieši sekot nepieciešamajām darbībām.

Gada sākumā visi bērni, izņemot Jeļizavetu, Aleksandru un Ariadnu, noģērbjoties vai ģērbjoties meta apģērbus uz grīdas un ar kājām staigāja pa virsu. Darba autore uzreiz māca bērnus pareiziem paņēmieniem, kuri palīdz veidot akurātību. Katru reizi paskaidroju un rādīju, ka apģērbs būs nefīrs, bet bērniņš izskatīsies nekopts. Stāstu, ka apģērbam ļoti patīk dzīvot skapītī vai skaisti karāties uz krēsla atzveltnes.

Mācot ģērbties, mazgāties, darba autore saglabā nemainīgu vienu un to pašu paņēmieni, vienu un to pašu darbību secību. Tas dod iespēju izvirzīt pret visiem bērniem vienādas prasības izpildot analogiskus uzdevumus pašapkalpošanā un tajā pašā laikā nodrošina stingru iemaņu veidošanās ātrumu.

Visas darbības darba autore sadalīja mazākās darbībās, kuras pildīja ar bērniem noteiktā secībā. Tā, piemēram, biksīšu uzvilšanas process bija šāds:

- apsēsties uz krēslīņa,
- paņemt bikses ar abām rokām aiz vidukļa,
- pacelt vienu kājiņu un uzvilkt uz to vienu bikšu staru,
- nolikt kāju uz grīdas,
- pacelt otru kāju un uzvilkt uz to otru bikšu staru,
- piecelties un ar abām rokām pavilkt bikses uz augšu.

Mariannai un Darjai bija grūti nosēdēt, tāpēc ar šīm meitenēm strādāju vairāk individuāli. Lai iemācītu bērnus mazgāties darba autore rādīja bērniem, kā to darīt un teica: “Skatāties bērni, kā es mazgājos – tīri un akurāti”.

Bērnu mācīšana mazgāšanās iemaņām notika **pakāpeniski**, pirmajās dienās darba autore rādīja un skaidroja tikai pašas vienkāršākās darbības (uzlocīt piedurknes/ saslapināt ar ūdeni rokas/ paberzēt plaukstu utt.). Kad bērniem bija izveidojušās diezgan stingras prasmes, tad darba autore sarežģīja prasības, piemēram mācīja tos paberzēt plaukstu un to ārējās daļas ar apaļveidīgām kustībām līdz parādās putas, nomazgāt muti. Ilgu laiku Violetai, Dmitrijam un Jaroslavai nesanāca apaļveidīgas kustības, darba autore bērnus mācīja individuāli.

Veidojot mazgāšanās iemaņas, darba autore neierobežoja bērnu patstāvību. Sākumā darba autore izrādīja lielāku aktivitāti, nekā bērni. Īpaši mācot **Mariannu, Darju, Glebu, Jaroslavu**, jo bērni visu dienu var spēlēt ar ūdeni. Mācot bērnus mazgāšanās iemaņām darba autore palīdzēja bērniem akurāti un tīri nomazgāties, sakot: “Tu mazgājies pats, bet es tev palīdzēšu.”

Pavasārī, kad **Sesila, Aleksandrs, Ariadna, Jeļizaveta** ir šīs prasības apguvuši, darba autore piesaistīja tos pie vienaudžu apmācības, izrādot augstākas prasības pret viņu mazgāšanās kvalitāti.

Gada sākumā visi bērni slaucīja rokas nenoņemot dvieli no pakaramā. Pakāpeniski darba

autore individuāli māca bērnus pareizi izmantot dvieli: rāda, kā dvieli vajag turēt, kā slaucīties. Darba autore visus darba paņēmienus pavadīja ar vārdiem un paskaidrojumiem, lai bērni pildītu higiēniskos un ģērbšanas noteikumus tos apzinoties.

Pēc mazgāšanās pabeigšanas darba autore pievērta bērnu uzmanību uz viņu ārējo izskatu, atzīmējot, ka viņi ir kļuvuši tīri, akurāti, uz viņiem ir patīkami skatīties. Bērniem ļoti patīk, kad darba autore pamana viņu sasniegumus, īpaši **Aāronam, Maksimam, Karinai**. Tādēļ darba autore uzmanīgi vēroja bērnus un katrā bērņā atrada un atzīmēja kaut ko pozitīvu labāka rezultāta sasniegšanai. Tāpēc darba autore izmantoja dažādus mīļus vārdus un uzslavas, lai bērnam pateiktu, ka viņam viss sanāk: “Ļoti labi! Lieliski! Tev viss sanāca! Tu tiki galā! Pareizi!” u. c.

Apģērbšanās un izģērbšanās prasmes apmācības gaitā darba autore mācīja bērnus patstāvīgi novilkt apģērbus un apavus, zināt apģērbšanās un izģērbšanās darbību secību, akurāti uzkārt novilktās drēbes uz krēsla un skapī, aiztaisīt un attaisīt apģērba aizdares.

- ***Praktisko darbību metode (vingrinājumi)***

Pašapkalpošanās iemaņas, kā arī jebkuras citas iemaņas, uzreiz neveidojas. Lai bērni iemācītos pareizi un labi mazgāties un ģērbties, lai viņi labi saprastu, kā to nepieciešams darīt darba autore pastāvīgi vingrina bērnus šajās darbībās. Pēc trim mēnešiem vecākajiem bērniem, kuri bieži apmeklēja pirmsskolas izglītības iestādi (**Sesila, Jeļizaveta, Aleksandrs, Ariadna**) jau izveidojas nepieciešamās iemaņas un stabila māka. Pārējos bērnus, it īpaši **Darju, Mariannu, Gļebu, Jaroslavu** darba autore vairāk centās vingrināt individuāli.

Darba autore vienmēr skatās, lai iesāktais darbs tiktu pabeigts, un pārbaudīja, kā tas izpildīts. Reizēm **Darja, Marianna, Dmitrijs, Gļebs** atsakās veikt uzdevumu. Atteikšanās iemesli ir dažādi – uzdevums tiek dots pavēles formā, bērnam nav priekšstata par darba rezultātiem, vājš gribasspēks. Tad darba autore pārliecināja bērnu par pašapkalpošanās darba nepieciešamību un centās uzmundrināt.

Lai bērniem nerastos nepatika vai bailes no kāda apģērba, kura aizdare sagādā grūtības darba autore vingrinoties izmantoja dažādas aizdares: spiedpogas, rāvējslēdzēju, apavu saites, lipekļišus. Tapat darba autore katru dienu veica nodarbības koncentrēšanās spēju un pirkstu veiklības attīstīšanai, piemēram, kreļļu veidošana, sīko priekšmetu pārlikšana, pirkstu vingrināšana, mozaīkas veidošana, salvetes plēššana un savērpšana, plastilīna plēšana utt. (sk. 5 pielikumu). Bērniem šie uzdevumi ļoti patika, īpaši **Karinai, Jeļizavetai, Aāronam, Violetai un Maksimam** ilgu laiku neapnīka ar šo nodarboties. Bet **Mariannai un Darjai** šie uzdevumi ir svarīgi, lai mācītos koncentrēties. Ar meitenēm darba autore nodarbojās vairāk individuāli.

- ***Atgādinājumu metode***

Kopējo atgādinājumu metodi darba autore izmantoja tad, kad bija acīm redzami nostiprinājušās iemaņas kādā no pašapkalpošanās uzdevumiem.

Darba autore bērnu darbības kontrolēja un pārbaudīja, kā viņi tās izpilda. Kad bērniem parādījās stabilas prasmes, darba autore pārgāja uz kopējiem atgādinājumiem, lai nesamazinātos bērnu interese pret mazgāšanās un ģērbšanās procesiem. Dažiem bērniem, atnākot uz grupu no mājām, jau bija nelielas pašapkalpošanās prasmes (**Sesilai, Jelizavetai, Ariadnai**). Tas ļoti atviegloja darbu. Tomēr arī šiem bērniem bija nepieciešama palīdzība, kontrole, atgādinājums. Minētie bērni, izpildot uzdevumus bez papildus skaidrojumiem, parādīja savu aktivitāti un patstāvību. Viņi kļuva par paraugu darbībā citiem bērniem. Darba autore atzīmē: “Paskataties, cik **Ariadna** labi māc mazgāties un noslaucīt rokas”. Citi bērni centās atkārtot aiz viņas.

Darba autore sekoja, lai bērni strādātu ne tikai savu vajadzību pēc tīrības un kārtības apmierināšanai, bet arī labprāt palīdzētu viens otram. Vecākiem bērniem ļoti patīk sniegt palīdzību un būt par piemēru. Mazākiem bērniem darba autore saka: “Cenšaties un tad jūs arī drīz palīdzēsiet pārējiem bērniem”. Tas ir ļoti iedarbīgs paņēmieni, jo bērni sāk censties. Vienīgi **Karinai** nepatīk, kad viņai palīdz bērni, tāpēc sāka pūlēties pati.

- **Rotaļas metode**

Noteicošā nozīme bērnu attīstībā pirmsskolas vecumā ir mācībām rotaļnodarbībās. Īpašu vietu bērnu dzīvē ieņem rotaļa, ar to bērni labāk apgūst prasmes, jo rotaļa ir vadošais bērna darbības veids.

Tāpēc, lai paaugstinātu bērnos interesi pret patstāvīgu darbību, darba autore izmantoja rotaļlietas, organizēja rotaļas ar tām (apgērbt lelli, izģērbt, nolikt gulēt, pabarot, nomazgāt).

Darba autore izmantoja tādus rotaļu paņēmienus, kā pēkšņa objekta vai rotaļlietas parādīšanās, veica dažādas rotaļas aktivitātes ar to palīdzību. Pie rotaļu paņēmieniem darba autore izmantoja mīklu minēšanu un dzejoļu skaitīšanu (sk. 3. pielikumu).

Lai palielinātu bērnu uztveršanas spējas, daudzveidotu bērna mācību darbību un veidotu interesi, darba autore vadīja didaktiskās rotaļas, tādas kā: “Noliksīm lelli Katju gulēt”, “Iemācīsīm lelli Mašu mazgāt rokas”, “Katja pamodās”, “Viltīgie zābaciņi”, “Iemācīsīm lāci salikt mantas skapī”, “Katrai mantai sava vieta” utt. (sk. 4. pielikumu). Rotaļas izsauca bērnos pozitīvas emocijas, bērni vieglāk atcerējās nepieciešamās darbības, piemēram, mācot bērnu roku mazgāšanai, darba autore sivēna vārdā griežas pie bērna: Karinočka iemāci mani mazgāt rociņas. Tu atceries, ko vajag darīt vispirms?

Bērniem patika, kad darba autore vērsoties pie viņiem, runā ietvēra parastās folkloras formas. Tāpēc vadu tādas rotaļnodarbības, kā “Kopā ar Mašu ģērbjamies uz pastaigu”, kurā mudinu bērnus izmantojot dzejolišus uz darbību, kur lelle jau ir apģērbusies un gatava iet pastaigā (sk. 4.5. pielikumu).

Tāpat, lai ieinteresētu bērnus, darba autore rāda bērniem sižeta attēlus ar nepieciešamajiem piederumiem roku mazgāšanās veikšanai (trauks ar ziepju putām, dvielis uz pakaramā, krāns ar

ūdeni utt.). Piemēram, Lācītis – Ķepainītis atnesa interesantus attēlus: “ – Kas pateiks, kas tas ir?” “Paskataties: ziepes, spogulītis, divielis. Kādam nolūkam ir vajadzīgi šie priekšmeti?” “Lācītis – Ķepainītis nezina. Varbūt bērni zina? Apskatot priekšmetus, darba autore cenšas, lai bērni pastāsta, kādam nolūkam tos lieto un skaita dzejolišus un min mīklas par tiem. Bērniem patīk tāda rotaļnodarbība, pat **Daša** un **Marianna** piedalījās līdz galam.

Bērniem ļoti patīk sniegt palīdzību rotaļlietām. Tāpēc darba autore bērnu iesaistīšanai rotaļās izmantoja problēmsituācijas. Piemēram, lelle Katja nevar apģērbties. Ko darīt? Lelle Katja nosmērējās. Ko darīt? utt. (sk. 4.1. pielikumu).

Katrā izglītojošā situācijā bērniem darba autore izvirzīja kaut kādu problēmu, kuru nepieciešams atrisināt. Darba autore virzīja bērnus uz problēmas atrisinājumu, palīdzēja iegūt jaunu pieredzi, aktivizēja patstāvību, uzturēja pozitīvu emocionālo noskaņojumu. Piemēram, didaktiskā rotaļā “Lelle Katja nevar apģērbties” ģērbšanās bērniem tiek izmantota ne tikai, kā vingrinājums, tā izmantota arī priekšstatu sekmēšanai par apģērba priekšmetiem, to lietošanas secību, bērnu runas attīstībai, lai iepazītos ar jauniem literatūras daiļdarbiem un to ilustrācijām.

Ja bērni, gatavojoties uz pastaigu, sāk novērsties: rotaļāties, runāties utt. Šajā gadījumā darba autore izmantoja paņēmienu ar “Raudošo zaķīti”, kurš pats nemāk ģērbties. Bet palīdzēt sev zaķītis izvēlas bērnus, kuri paši negrib ģērbties. Šis paņēmiens ļoti palīdzēja **Dmitrijam, Glebam, Maksimam, Mariannai, Jaroslavai**, jo bērniem ļoti patīk būt par piemēru un palīdzēt citiem. Bērni sāka paši ģērbties un rādīt zaķītim, kā tas jādara. Zaķītis uzslavē savus palīgus.

Mācot bērnus novilkt apģērbu, darba autore izmanto didaktisko spēli “Noliksīm lelli Katju gulēt”, kurā darba autore ar bērniem pavada visas savas darbības ar vārdiem, tādejādi nostiprinot darbību secību. Darba autore pie bērniem vērsās lelles vārdā un lūdza palīdzēt viņai noģērbties un nolikties gulēt, “Kateņkai ļoti grūti. Kas grib viņai palīdzēt novilkt kleitu?” Bērni vienmēr gatavi palīdzēt. Ja ir daudz bērnu, tad ņemu vairākas lelles. Bērnus obligāti uzslavēju piemēram, “Malači, bērni, mēs iemācijām lelli novilkt kleitu, bet kur mēs kleitu noliksīm?” Tad bērni kārtīgi saliek apģērbu uz krēslīņu un darba autore tencina bērnus lelles vārdā. Darba autore vienmēr cenšas uzdot jautājumus un mudina bērnus izrunāt darbības. **Sesilai, Aleksandram, Jeļizavetai, Ariadnai, Karinai** ļoti patīk atbildēt uz jautājumiem, pārējiem bērniem skaidri atkārtoju vairākas reizes. Ar **Darju** un **Mariannu** visas nodarbības cenšos strādāt individuāli. Cenšos **Mariannu** piebremzēt un koncentrēt viņas uzmanību uz katru darbību, vairākas reizes atkārtoju un gaidīju kamēr patstāvīgi un pareizi visu izpildīs. Kad lelles gultās, lasam viņām dzejolīti (sk. 4.2. pielikumu).

Apģērbšanās un noģērbšanās procesa labākai iegaumēšanai darba autore izmanto attēlus ar apģērbu, kuri jāsaliek pareizā secībā, jo pat bērni, kuri iemācijās patstāvīgi ģērbties (**Aleksandrs, Jeļizaveta**) neievēroja ģērbšanās secību. Bērni no sākuma uzvilka šortus un tikai tad

zeķubiksēs vai no sākuma zandales, tad tikai svārkus utt. Vienlaicīgi bērni atkārtoti un iegaumē apģērba daļu nosaukumus. **Aāronam, Karinai un Violetai** ļoti patīk izlikt attēlus un viņiem tas labi sanāk (sk. 6. pielikumu).

Darba autore vienmēr vadot nodarbību ņem vērā uz grupu atnākušo bērnu skaitu un ja bērnu ir daudz, cenšas izvēlēties nodarbību kura derīga visai grupai, piemēram, didaktiskā rotaļa "Iemācīsim lelli Katju mazgāt rokas", kura māca bērnus mazgāt rokas noteiktā secībā, ar kustību imitācijas palīdzību un aktivizē bērnu runu ar dzejolišu palīdzību, nedrūzmējoties pie izlietnēm mazgāšanās telpā. Bērni sēžas uz krēsliem, darba autore paņemot lelli paziņo, ka lelle sataisījās pusdienot, bet aizmirsa, ka pirms pusdienām vajag kaut ko izdarīt. Darba autore ar bērniem stāsta lellei, kad un priekš kam vajag mazgāt rokas un rāda ar rotaļas imitācijas palīdzību roku mazgāšanas gaitu. Visas darbības darba autorei tiek pavadītas ar skaidrojumiem, jautājumiem un dzejoļu skaitīšanu. Šo rotaļu darba autore novadīja vairākas reizes, ar katru reizi bērnu interese tikai pieauga, kustības kļuva arvien precīzākas un dzejolišus runājošie bērni (**Sesila, Jeļizaveta, Aleksandrs un Ariadna**) iemācījās no galvas, pārējie ļoti centās un izrunāja atsevišķus vārdus.

Gada sākumā visi bērni vilka apavus uz nepareizo kāju. Darba autore vadīja didaktisko spēli "Viltīgie zābaciņi". Darba autore rādīja apavus un skaidroja, ja apavus noliek ar deguntiņiem uz dažādām pusēm, tad tie sastrīdēsies jo būs uzvilkti nepareizi. Ja noliek apavus tā, lai to deguntiņi skatās viens uz otru, tad mēs tos uzvilksim pareizi. Beigās bērni māca lelli, kā pareizi likt un vilkt apavus. Gada beigās **Aārons, Aleksandrs, Ariadna, Jeļizaveta, Karina** sāka pareizi vilkt apavus un pat mazākie bērni sāka domāt pirms apavu vilkšanas vai to deguntiņi draudzējas. Tāpat darba autore stāstīja bērniem par to, kā sarūgtinās kurpītes, ja viņām ir iemīcītas aizmugures, vai nav aiztaisītas siksnīņas.

Gada sākumā **Gļebam, Violetai, Maksimam, Aāronam, Jaroslavai, Dmitrijam, Darjai** bija ļoti zemā līmenī ģērbšanās iemaņas. Bērni bija neveikli un vajadzīgās prasmes apgūst lēnām. Taču viņi bez steigas, mierīgi ir pamācāmi, dodot viņiem darbības izpildē patstāvību. Darba autore palīdz tikai tad, ja tas ir patiešām nepieciešams vai grūtas darbības izpilda līdz pusei un prasa bērnus pabeigt līdz galam, jo cenšas panākt, lai bērni paši pārvarētu grūtības. Ja bērns pats ir neatlaidīgs un pats ticis galā ar uzdevumu vai tā daļu, darba autore uzslavē bērnu par paveikto.

Lai aktivizētu bērnu emocionālo stāvokli izmantoju pārsteiguma momentus, dziesmiņas, dzejoļus. Apspēlēju darbību, piemēram: "Velkam, pavelkam, izvilkām kājiņu", "Šo kājiņu šajā mājīnā, nu bet šo kājiņu - citā" (uzvelkam zābaciņus, bikses). Visas izglītojošās situācijas darba autore centās sniegt rotaļas formā un ar pozitīvu emocionālo noskaņu.

- ***Tautiskā literatūra un daiļliteratūra***

Lielu nozīmi pašapkalpošanās iemaņu formēšanā ieņem tautas daiļrade, lai izsauktu bērnos vēlmi mazgāties, ģērbties un padarītu priekš viņiem šo procesu par vieglu un patīkamu darba

autore izmanto dziesmiņas, dzejolišus, piemēram: “Krāniņ atveries, deguntiņ nomazgājies”, ”Eh ūdentiņš labs”, “Zinam, zinam, jā, jā, jā...”, kā arī pirkstiņrotaļas “No rīta agrāk piecelšos” (sk. 3.1. pielikumu).

Bērniem ļoti patīk īsi, viņiem saprotami dzejoliši. Darba autore pamanīja, ka dzejoliši uzlabo garastāvokli, izsauc smaidu skumīgām bērnam.

Pašapkalpošanās iemaņu apgūšanas laikā labu rezultātu dod ritmisko rindiņu lasīšana, piemēram: “Kas piedurknītes neuzlocīs, tas ūdentiņu nedabūs!”, “Buļ – buļ- buļ čalo ūdens, visi bērni mīl mazgāties”, “Līst tīrs ūdentiņš, mēs paši mākam mazgāties” utt.

Daiļliteratūra ir ne mazāk efektīvs līdzeklis pašapkalpošanās iemaņu veidošanā. Daiļliteratūras vārds iedarbojas uz bērna jūtām un prātu, attīsta tā uzņēmību un emocionalitāti. Ilustrāciju apskatīšana precizē bērnu priekšstatu par izlasīto. Lasot bērniem, darba autore cenšas izsaukt labpatiku un prieku no kopīgās lasīšanas. Īpašu iedarbību uz bērniem atstāj daiļliteratūras darbi:

A. Barto ”Netīrā meitenīte”, K. Čukovskis ”Mojdodir”, I. Muraveika “Es pati”, E. Blagiņina “Iemācīšu apauties arī brāli”, V. Zaiceva “Apģērbties es varu pats”, A. Platunova “Mazgāšanās dziesmiņa” (sk. 3.2. pielikumu).

Bērniem ļoti patīk iet mazgāt rokas, kad darba autore skaita dzejolīti: “Mūsu priecīgais bānītis ved mazgāt vagoniņus. Vagoniņi, netaisat pūli, viens aiz otra turaties!”, bērni kļūst par vagoniem un visi kopā brauc mazgāt rokas.

Lai sekmētu prasmi atlocīt piedurknes pirms roku mazgāšanas, darba autore stāsta pasaku “Pasaka par slapjo piedurkņu ciešanām”, kurā stāstīts, kāpēc ir jāatloka piedurknes un kas notiks, ja piedurknes neatlocīs (sk. 4.6. pielikumu).

Tāpat veiksmīgai iemaņu veidošanai pašapkalpošanā, liela nozīme ir apstākļiem (ērts apģērbs un apavi), emocionālajam noskaņojumam, vecuma īpatnībām, pieredzei.

Pozitīva atzīme pat nelieliem bērna sasniegumiem izsauc viņa apmierinātību, rada pārliecību savos spēkos. Īpaši tas ir svarīgi kontaktējoties ar kautrīgiem un nepārliecinātiem bērniem. Efektīvs paņēmieni ir pozitīva piemēra piesaistīšana: “Palūkojaties, kā Ariadna ātri un pareizi uzvilka zābaciņus!”).

Pašapkalpošanās iemaņu veidošanai, grupā radīti labvēlīgi apstākļi – bērnu augumam atbilstošs dvieļu pakaramais, katram bērnam ir savs dvielis ar atbilstošu bildi. Darba autore iegādājās ziepju trauku ar putu veidotāju. Ziepju putas izraisa lielu prieku bērniem roku mazgāšanas laikā. Apmācot bērnus pašapkalpošanās iemaņām, darba autore saglabā to tiekšanos pēc patstāvības, kura ir šī vecuma bērna sasniegums, svarīgākais viņa strādīguma faktors.

Darba autore vienmēr pievērš uzmanību tam, cik pareizi bērni izpilda darbību (kā uzloka piedurknes, aiztaisa kurpītes, ieliek skapī maiņas apavus), ja to nedara, tad bērniem ne tikai neveidojas vajadzīgās iemaņas, bet veidojas arī negatīvās iemaņas (paviršība, nevīžība).

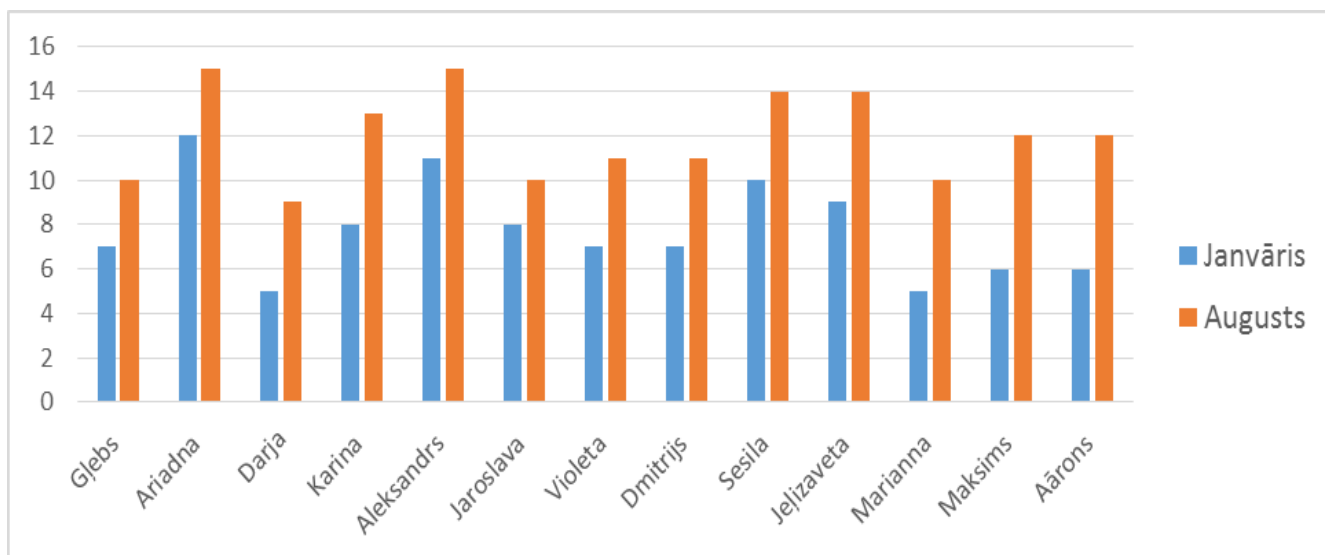
Tāpat darba autore mācīja bērnus saudzīgi attiekties pret drēbēm, rotaļlietām, mācīja novest iesākto darbu līdz galam, pārvarēt nelielas grūtības, pateikties par palīdzību un palīdzēt citiem bērniem. Kā arī iepazīstināja bērnus ar cilvēka ķermeņa daļām un ar to nozīmi cilvēka dzīvē.

2.3. Pedagoģiskajā pētījumā iegūto datu analīze

2016. gada augusta beigās darba autore veica atkārtotu bērnu novērošanu, lai konstatētu roku mazgāšanas iemaņu attīstības pakāpi pēc atbilstīgu metožu un paņēmieni izmantošanas to veidošanā. Lai pārbaudītu darba autores veiktās darbības efektivitāti, tiek salīdzināti 2016. gada janvārī un 2016. gada augusta rezultāti (sk. 3. tabulu).

3. tabula. Roku mazgāšanas prasmju un attieksmju salīdzinājums 2016. gada janvārī un 2016. gada augustā

Bērna vārds	Uzlocīt piedurknes		Samērcēt rokas ar ūdeni		Saziepēt rokas		Noskalot ziepes		Noslaucīt sausi rokas savā dvielī		Attieksme pret mazgāšanas procesu	
	Janv.	Aug.	Janv.	Aug.	Janv.	Aug.	Janv.	Aug.	Janv.	Aug.	Janv.	Aug.
Gļebs	1	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2
Ariadna	2	3	3	3	3	3	2	3	2	3	2	3
Darja	1	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	2
Karina	2	3	2	3	2	3	1	2	1	2	2	3
Aleksandrs	2	3	3	3	2	3	2	3	2	3	2	3
Jaroslava	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3
Violeta	1	2	2	3	2	2	1	2	1	2	2	3
Dmitrijs	1	2	2	3	1	2	2	2	1	2	1	2
Sesila	2	3	2	3	2	3	2	3	2	2	2	3
Jelīzaveta	2	3	2	3	2	3	2	3	1	2	2	3
Marianna	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Maksims	1	3	2	3	1	2	1	2	1	2	2	3
Aārons	1	2	2	3	1	2	1	3	1	2	2	3

1. attēls. Roku mazgāšanas prasmju attīstības salīdzinājums janvarī un augustā

Mācību gada laikā darba autore veica sistemātisku darbu, lai pilnveidotu bērnu pašapkalpošanās prasmes. Darba autore salīdzina pētījumā sekmēto roku mazgāšanas prasmju izaugsmi janvarī – augustā (sk. 1. attēlu). Pedagoģiskā darba rezultātā bērnu vairākumam ir labi izveidojušās mazgāšanās iemaņas. Bērnu ar zemu mazgāšanās prasmju līmeni nav. Pētījums parādīja, ka **Aāronam, Maksimam un Karinai** notikušas ievērojamas pārmaiņas. **Aleksandrs un Ariadna** apguva mazgāšanās iemaņas pilnīgi. Tāpat augsti rādītāji ir **Sesilai un Jeļizavetai**. Prasmes uzlabojušās arī pārējiem bērniem. Tāpat pilnveidojies roku mazgāšanas iemaņu patstāvīgums, ko autore panāca ar dažādu ieinteresējošu paņēmieni un metožu palīdzību.

Palielinājies to bērnu skaits (**Karina, Aleksandrs, Sesila, Jeļizaveta**), kas var labi un patstāvīgi saziņot un noskalot rokas. Tas noticis tāpēc, ka darba autore organizēja rotaļnodarbības un vingrinājumus pa apakšgrupām un individuāli. Mazgājot rokas visi bērni izmanto ziepju putas un izmanto tikai savu dvieli. Nepietiekami labi bērni slauka rokas, jo slapjas rokas viņiem neizsauc nepatīkamas izjutas un viņi bieži steidzas parotaļāties.

Dmitrijam, Jaroslavai, Gļebam un Violetai vēl arvien dažreiz nepieciešams atgādinājums un palīdzība, jo bērni bieži slimo un reti apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi, bet bērni ļoti cenšas. Ar **Dašu un Mariannu** nepieciešams turpināt individuālo darbu, jo rezultāti ir uzlabojušies abām meitenēm, tomēr tie vēl ir zemi.

Daudzi bērni izmainījuši savu attieksmi pret roku mazgāšanu: tā kļuvusi pozitīvāka (sk. 2. un 3. attēlu). Tagad 69 % bērnu pret roku mazgāšanu attiecas pozitīvi, viņi tiecas pēc patstāvības, viņiem ir prasmes un vēlēšanās pūlēties, lai sasniegtu rezultātu. Liels progress šajā ziņā ir deviņiem bērniem. Bet **Dmitrijs, Gļebs, Marianna un Darja** ir vienaldzīgi pret roku mazgāšanu. Viņiem vēl arvien ir nepieciešams atgādinājums un pamudinājums.

Bērnu attieksmes pret roku mazgāšanas procesu salīdzinājums janvarī un augustā

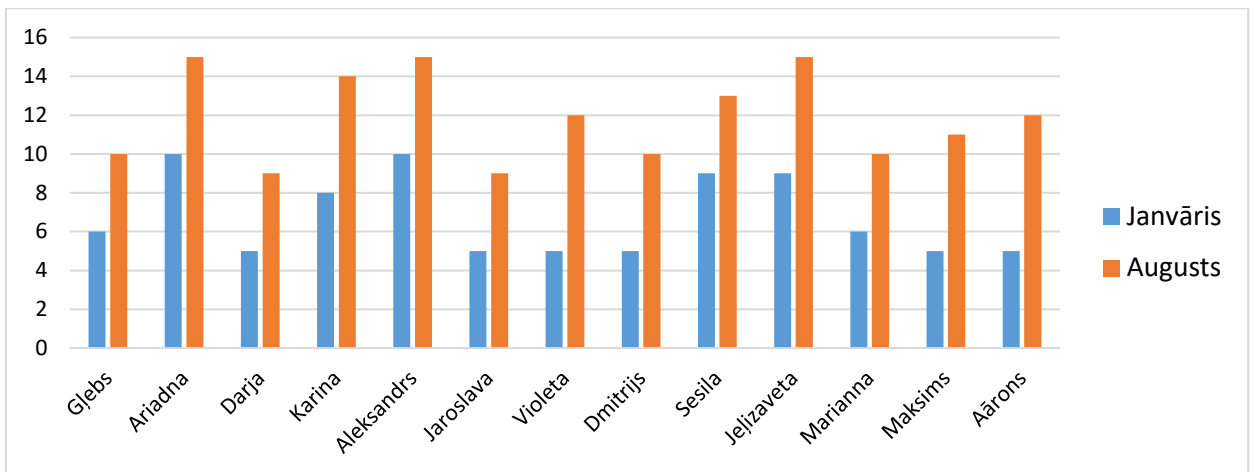
2.att.Attieksme pret mazgāšanās procesu janvarī,% 3.att.Attieksme pret mazgāšanās procesu augustā,%

Darba autore **secina**, ka visi bērni sekmīgi apguvuši roku mazgāšanas prasmes. Pētījumā iegūto datu analīze mācību gada beigās parādīja mazgāšanās iemaņu attīstības procesu dinamiku. Tagad jau deviņiem bērniem ir diezgan labi izveidojušās mazgāšanās prasmes un četri bērni tiek galā ar atgādinājumu.

2016. gada pēdējā augusta nedēļā, tika no jauna veikts **ģērbšanās prasmju pārbaudījums**, lai konstatētu ģērbšanās prasmju attīstības pakāpi pēc atbilstīgu metožu un paņēmieni izmantošanas to veidošanā. Lai pārbaudītu darba autores veiktās darbības efektivitāti, tiek izveidota tabula, lai varētu salīdzināt iegūtos rezultātus 2016. gada janvarī ar 2016.gada augusta rezultātiem (sk. 4. tabulu).

4. tabula. Ģērbšanās prasmju un attieksmju salīdzinājums 2016. gada janvarī un augustā

Bērna vārds	Prot apģērbties		Prot patstāvīgi novilkt apģērbu		Prot rūpīgi nolikt apģērbu uz krēslīņa		Prot rūpīgi sakārtot apģērbu skapī		Prot pareizi uzvilkt apavus		Attieksme pret procesu	
	Janv.	Aug.	Janv.	Aug.	Janv.	Aug.	Janv.	Aug.	Janv.	Aug.	Janv.	Aug.
Gļebs	1	2	1	2	1	2	2	2	1	2	1	2
Ariadna	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3
Darja	1	2	1	2	1	1	1	2	1	2	1	2
Karina	1	3	2	3	2	3	2	2	1	3	2	3
Aleksandrs	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3
Jaroslava	1	2	1	2	1	1	1	2	1	2	1	2
Violeta	1	3	1	3	2	2	1	2	1	2	2	3
Dmitrijs	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Sesila	1	3	2	3	2	2	2	3	2	2	2	3
Jeļizaveta	1	3	2	3	2	3	1	3	2	3	2	3
Marianna	1	2	1	2	1	2	1	2	2	2	1	2
Maksims	1	2	1	3	1	2	1	2	1	2	1	2
Aārons	1	2	1	2	1	2	1	3	1	3	1	2

4. attēls. Ģērbšanās prasmiu attīstības salīdzinājums janvarī un augustā

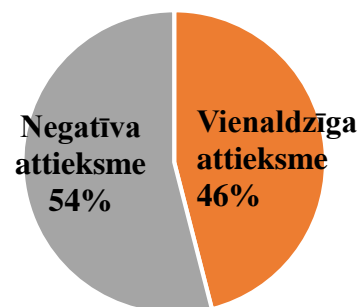
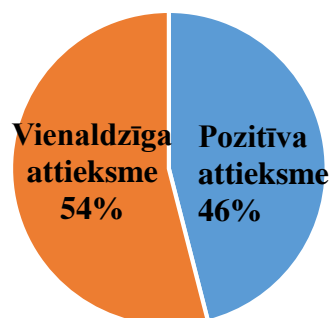
Mācību gada laikā darba autore veica sistemātisku darbu ģērbšanās prasmiu apgūšanā. Analizējot ģērbšanās iemaņu līmeni 2016. gada augustā (sk. 4. tabulu), var konstatēt, ka daudzi bērni guvuši labus rezultātus: Augustus rezultātus ir guvuši **Aleksandrs, Karina, Ariadna, Jelizaveta, Violeta, Sesila, Aārons** un **Maksims**. 8 bērni no 13 cenšas izpildīt piedāvātos uzdevumus patstāvīgi, pieciem bērniem vēl vajadzīga daļēja pieaugušā palīdzība un atgādinājums.

Pētījums parādīja, ka ievērojamas pārmaiņas notikušas **Aāronam**, un **Violetai**. Tāpat augsti rādītāji ir **Maksimam, Karinai** un **Jelizavetai**.

Aleksandrs, Karina, Jelizaveta un **Ariadna** iemācījās secīgi pildīt nepieciešamās darbības, lai veiktu ģērbšanās procesu, saprot visu izpildāmo darbību jēgu. Bet runāt par to, ka iemaņas ir pilnībā izveidojušās ir par ātru. Nepieciešams veikt iegūto iemaņu nostiprināšanu, pilnveidot pildāmās darbības, paaugstināt veicamo darbību ātrumu.

Darja, Dmitrijs, Jaroslava, Glebs un **Marianna** vēl arvien daudzas darbības veic ar pieaugušā palīdzību, nepietiekoši izrāda tieksmi pēc patstāvības, gaida palīdzību pat apgūtos pašapkalpošanās procesos. Iemesls tam var būt bieža pirmsskolas izglītības iestādes neapmeklēšana un vecāku pārlieka rūpība.

Bērņa attieksmi pret ģērbšanās procesu salīdzinājums janvarī un augustā

5.att. Attieksme pret ģērbšanās procesu janvarī, % 6.att. Attieksme pret ģērbšanās procesu augustā, %

Daudzi bērni izmainījuši savu attieksmi pret ģērbšanos, tā kļuvusi pozitīvāka (sk. 5. un 6. attēlu). Liels progress šajā ziņā ir **Maksimam** un **Aāronam**. Tikai **Mariannai**, **Jaroslavai**, **Dmitrijam** un **Darjai** attieksme pret ģērbšanās procesu vēl arvien vienaldzīga, bērni izpilda darbības tikai ar pieaugušā pamudinājumu. Darba autore pamanīja, ka šos bērnus vacāki bieži apģērbj un izģērbj, darot darbības viņu vietā. Tādēļ autore nolēma sagatavot vecākiem ieteikumus.

Darba autores secinājumi.

Pedagoģiskajā pētījumā iegūto datu analīze parādīja, ka pašapkalpošanās iemaņu attīstība nodarbību gaitā ir uzlabojusies. Bērnu ar zemu pašapkalpošanās iemaņu attīstību nav. Bērnu pašapkalpošanās iemaņas ir sasniegušas augstu un vidēju līmeni, daudzi bērni patstāvīgi pilda pašapkalpošanās darbības un tiem nav vajadzīga pieaugušo palīdzība, tikai atgādinājums.

Kopumā darba autore secina, ka bērnu patstāvīguma līmenis gada garumā ir pieaudzis.

Patstāvīguma veicinošie faktori:

- speciālu rotaļnodarbību organizēšana visai grupai, pa apakšgrupām un veicot individuālas pārrunas,
- izsmeļoša darbību paņēmieni rādīšana un skaidrošana bērniem,
- roku muskulatūras darbību pilnveidošana dažādos vingrinājumos,
- sistemātiskuma un secīguma principu ievērošana,
- bērnu uzslavēšana par paveikto,
- dziesmu un dzejoļu izmantošana.

Patstāvīguma kavējošie faktori:

- vecāku nekompetence audzināšanas jautājumos, vecāku nespēja virzīt bērnus uz patstāvīgu darbību;
- vecāku vēlme izdabāt saviem bērniem, nepacietība patstāvīgas ģērbšanās/izģērbšanās mācībā;

Kavējošie faktori ir saistīti ar pieaugušo darbību, paraugu, viņu vērtībām, audzināšanas stilu un viņu izvēlētajām metodēm. Tāpēc var secināt, ka liela nozīme ir tam, kā skolotājs vada pedagoģisko procesu pirmsskolas izglītības iestādē un tam, kādas zināšanas un vērtības ir vecākiem, kāds ir viņu uzvedības un izturēšanās paraugs.

Ieteikumi vecākiem:

- censties uzturēt bērna tieksmi pēc patstāvības,
- mudināt, slavēt savu bērnu kautpar nelieliem panākumiem,
- ar savu piemēru parādīt un pastāstīt, ko un kādā secībā nepieciešams darīt,
- nesteidzināt bērnu kādas darbības pildīšanā. Dot iespēju izpildīt visu mierīgi, patstāvīgi,
- ja bērnam kaut kas nesanāk, nesteigties viņam palīdzēt, kamēr viņš to nelūg,

- audzināšanas gaitā izmantot dzejolīšus, personīgo piemēru,
- censties izmantot rotaļsituācijas,
- vienmēr uzturēt pozitīvas emocijas.

Ja pieaugušie ievēros augstākminētos ieteikumus, bērni ātrāk kļūs patstāvīgāki, notiks veiksmīgāka socializēšanās nākamajā mikrovidē – skolā, pēc tam vēlāk – sabiedrībā. Pirmsskolas izglītības skolotājam sadarbībā ar vecākiem nepieciešams turpināt pilnveidot bērniem pašapkalpošanās prasmes, izmantojot dažādus interesantus, apmācošas paņēmienus un metodes.

Secinājumi

Kvalifikācijas darbā “2 – 3 gadīgu bērnu pašapkalpošanās prasmju sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādē”, balstoties uz dažādu autoru teorētiskajām atziņām (D. Avaņesova, D. Dzintere, A. Ļubliņska, Ю. Афонькина, С. Козлова, Л. Куцакова, Г. Урунтаева, u.c.) un pedagoģiskās izmēģinājuma darbības rezultātiem, tika izdarīti vairāki secinājumi.

Pirmsskolas periodā bērniem raksturīga liela kustību aktivitāte, augšana, koordinācijas spēju pilnveidošanās, veidojas visu psihisko personības īpašību, izziņas procesu un darbības veidu pamati.

- Pašapkalpošanās prasmes ir nozīmīga dzīves prasmju sastāvdaļa. Pašapkalpošanās procesā bērnam attīstās vēlēšanās būt precīzam, kārtīgam, veidojas patstāvība, prasme un vēlēšanās pūlēties, lai sasniegtu rezultātu. Apmācība pašapkalpošanās prasmēm tiešā veidā ietekmē bērna pašvērtējumu un ir svarīgs solis patstāvības veidošanā.

- Rotaļa un vingrinājumi palīdz attīstīt bērnu prasmes pašapkalpošanā, par ko darba autore pārliecinājās darbojoties ar bērniem ikdienā, jo rotaļa ir vadošais bērna darbības veids un ar to palīdzību bērni labāk apgūst prasmes.

- Nozīmīga loma bērnu prasmju veidošanā ir pedagogam, viņa rādīšana un paraugs, pozitīva attieksme, laikā pateiktas uzslavas, izglītojošo rotaļnodarbību organizēšana, patstāvīgas personības attīstīšana.

Tāpat svarīgi ir ievērot vienādas prasības pret bērnu pašapkalpošanās iemaņu apgūšanā gan vecākiem, gan skolotājiem pirmsskolas izglītības iestādē.

- Praktiskajā pētījumā pierādījās, lai bērni iemācītos pareizi un labi mazgāties un ģērbties, lai viņi labi saprastu, kā to nepieciešams darīt, svarīgi pastāvīgi vingrināt bērnus šajās darbībās. Kā arī pierādījās, ka ikvienam bērnam labākai prasmes apgūšanai nepieciešama apmācība caur rotaļu.

Pamatojoties uz teorētiskajām atziņām un praktiskajā daļā iegūtajiem rezultātiem, var secināt, ka kvalifikācijas darbā izvirzītā hipotēze – bērna pašapkalpošanās prasmes pilnveidosies sekmīgāk, ja pieaugušie to apguvei izmantos pedagoģiski pamatotas rotaļas un vingrinājumus - ir apstiprinājusies.

Literatūras un avotu saraksts

1. Albrehta, D. (2001). *Didaktika*. Rīga: RaKa
2. Avaņesova, J. (1986). *Audzināšana un mācīšana dažāda vecuma bērnu grupā*. Rīga: Zvaigzne
3. Batņa, V. (2007). *Rosinot bērna iekšējo pasauli*. Rīga: RaKa
4. Brice, B. (2007). *Pirkstiņu rotaļas*. Rīga: RaKa
5. Dzintere, D. (2000). *Bērns kā vērtība ģimenē un pirmsskolā*. Rīga: Izglītības soļi
6. Dzintere, D. (1974). *Pirmsskolas vecuma bērna audzināšana darbā*. Rīga: Zvaigzne
7. Dzintere, D., Boša, R. (1997). *Rotaļspēles*. Rīga: Mācību apgāds NT
8. Elnebija, I. (1992). *Pieskaries man! Taktilās komunikācijas nozīme bērna attīstībā*. Rīga: Pētergailis
9. Golubina, V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: Izglītības soļi
10. Lieģeniece, D. (1999). *Kopveseluma pieeja bērna audzināšanā*. Rīga: Zvaigzne
11. Ļublinska, A. (1979). *Bērnu psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne
12. Omārova, S. (1996). *Cilvēks runa ar cilvēku. Saskarsmes psiholoģija*. Rīga: Kamene
13. Prudņikova, J. (2004). *Montesori pedagoģija ikdienā*. Rīga: RaKa
14. Romenkova, V. (2008). *Bērns ģimenē un sabiedrībā*. Rīga: Rīgas skolēnu pils
15. Samuseviča, A. (2000). *Pētīšanas metodespedagoģiskajā procesā*. Liepāja: LiePa
16. Skrastiņa, J. (2015). *Veidošanas prieks*. Rīga: RaKa
17. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC
18. Špona, A. (2006). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: RaKa
19. Špona, A., Čehlova, Z. (2004). *Pētniecība pedagoģijā*. Rīga: RaKa
20. Veics, V. (1997). *Uzvedības un saskarsmes kultūra*. Rīga: Junda
21. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. (2000). Rīga: Zvaigzne
22. Kathy Hall, Patricia Murphy, Janet Soler (2008). *Pedagogy and Practice: Culture and Identities*. Los Angeles: Sage Publications
23. Бабунова, Т. (2007). *Дошкольная педагогика*. Москва: Сфера
24. Белостоцкая, Е., Виноградова, Т. (1991). *Гигиенические основы воспитания детей от 3 до 7*. Москва: Просвещение
25. Белкина, В. (2001). *Дошкольник: обучение и развитие*. Ярославль: Академия Развития
26. Большакова, С. (2006). *Формирование мелкой моторики рук*. Москва: Сфера

27. Борякова, Н. (1999). *Практикум по развитию мыслительной деятельности у дошкольников*. Москва: Гном – Пресс
28. Бученко, П. (1984). *Воспитание самостоятельности в труде*. Москва: Просвещение
29. Буре, Р. (2012). *Социально – нравственное воспитание дошкольников*. Методическое пособие. Москва: Мозаика-Синтез
30. Буре, Р., Островская, А. (2001). *Воспитатель и дети*. Москва: Ювента
31. Венгер, Л., Мухина, В. (1988). *Психология*. Москва: Просвещение
32. Гатанова, Н., Тунина, Е. (2000). *Развиваю мелкую моторику*. Санкт – Петербург: Питер
33. Герасимова, А., Кузнецова, В. (2004). *Школа раннего развития*. Санкт – Петербург: Нева
34. Голицина, Н. (2003). *Перспективное планирование воспитательно – образовательного процесса в дошкольном учреждении*. Москва: Скринторий
35. Доронова, Т., Гербова, В. (1996). *Радуга*. Москва: Линка – пресс
36. Запорожца, А., Маркова, Т. (1976). *Воспитание и обучение в детском саду*. Москва: Педагогика
37. Ильина, Р. (1984). *Воспитание трудолюбия и любви к природе*. Москва: Просвещение
38. Козлова, С., Куликова, Т. (2005). *Дошкольная педагогика*. Москва: Академия
39. Козлова, С. (2002). *Нравственное и трудовое воспитание дошкольников*. Москва: Просвещение
40. Кулагина, И. (1996). *Возрастная психология*. Москва: РОУ
41. Куликова, Т., Маркова, С., Загик, Л. (1989). *Пособие для воспитателя детского сада*. Москва: Просвещение
42. Куцакова, Л. (2004). *Нравственно – трудовое воспитание ребенка дошкольника*. Москва: Мозаика-Синтез
43. Монтессори, М. (2006) *Мой метод*. Москва: Астрель
44. Мухина, В. (1975). *Психология дошкольника*. Москва: Просвещение
45. Мухина, В. (1985). *Детская психология*. Москва: Просвещение
46. Моржина, Е. (2006). *Формирование навыков самообслуживания на занятиях и дома*. Москва: Теревинф
47. Нечаева, В. (1983). *Воспитание детей в труде*. Москва: Просвещение
48. Смирнова, Е. (2008). *Детская психология*. Москва: ГИЦ Владос

49. Урунтаева, Г. (1996). *Диагностика психологических особенностей дошкольника*. Москва: Академия
50. Урунтаева, Г., Афонькина, Ю. (1997). *Как приобщить малыша к гигиене и самообслуживанию*. Москва: Просвещение
51. Эльконин, Д. (2008). *Детская психология: учебное пособие для вузов*. Москва: Академия
52. Ширманова, В. (2014). *Сказка о страдании мокрых рукавов*. Piceejams: <http://www.maam.ru/detskijasad/skazka-dlja-detei.html>
53. Хрупова, Т. (2012). *Конспект сюжетно - ролевой игры "Уложим куклу Катю спать"*. Piceejams: <http://nsportal.ru/detskiy-sad/okruzhayushchiy-mir/2012/10/26/konspekt-syuzhetno-rolevoj-igry-ulozhim-kuklu-katyu-spat>
54. Маврина, К. (2014). *Конспект занятия в I младшей группе "Научим Неумейку мыть руки"* Piceejams: <http://www.maam.ru/detskijasad/konspekt-provedeniya-zanjatija-po-socialnomu-miru-v-i-mladshei-grupe-tema-nauchim-neumeiku-myt-ruki.html>
55. Савельева, Е. (2015). *Конспект занятия в I младшей группе "Научим куклу Машу мыть руки"*. Piceejams: <http://nsportal.ru/detskiy-sad/zdorovyy-obraz-zhizni/2015/02/01/didakticheskaya-igra-nauchim-kuklu-mashu-myt-ruki>
56. Сибатова, Д. (2014). *Конспект занятия "Одеваемся на прогулку вместе с Машей"*. Piceejams: <http://www.maam.ru/detskijasad/konspekt-zanjatija-na-temu-odevaemsja-na-progulku-vmeste-s-mashei.html>
57. Сиротина, Т. (2015). *Конспект НОД в группе раннего возраста "Оденем куклу Катю на прогулку"*. Piceejams: <http://www.maam.ru/detskijasad/konspekt-nod-v-grupe-ranego-vozrasta-odenem-kuklu-katyu-na-progulku.html>

PIELIKUMI

1. PIELIKUMS. Nodarbību plāns mazgāšanas prasmju apgūšanai laika posmā no 2016. gada janvāra līdz 2016. gada augustam

Mēnesis	Pasākums	Mērķis	Metodes un paņēmieni
Janvāris	Did. rotaļa – “Ziepju cimdi” Pasaka – “Pasaka par slapjām piedurknēm” Dzejoļi – “Ai ladi, ladi, ladi”, “Mazgājies kārtīgi ar ziepēm” Problēmsituācija – “Lelle nosmērējās, kā padarīt to tīru?”	- Mācīt saziņot rokas no ārējās un iekšējās puses; - Mācīt nesaslapināt piedurknes; - Veidot bērniem pozitīvu attieksmi pret roku mazgāšanu. - Paskaidrot roku mazgāšanas nepieciešamību un nozīmi	Vārdiskie norādījumi, paskaidrojumi, vingrinājumi, uzslavas, pieaugušo piemērs, pieaugušo palīdzība, kopīga darbība ar skolotāju
Februāris	Did. rotaļa – “Ūdentiņ, ūdentiņ, nomazgā manu sejiņu”, “Kamdēļ mums tas vajadzīgs?” Problēmsituācija – Kāpēc lelei netīrs dvieļis? Lasišana – A. Barto “Netīrā meitenīte” Dzejoļi – “Ar silto ūdentiņu...”, “Krāniņ atveries, deguntiņ nomazgājies”, “Eh, ūdentiņš labs” Bilžu apskate – “Bērni mazgā rokas”, “Māte mazgā meitu”	- Mācīt bildītēs un dzīvē atpazīt un pareizi nosaukt mazgāšanās procesu - Turpināt veidot bērniem mazgāšanās iemaņas - Bagātināt bērnu vārdu krājumu; - Izsaukt bērnus pozitīvu noskaņu, vēlmi iekļauties mazgāšanās procesā; - Iepazīstināt bērnus ar personīgās higiēnas priekšmetiem	Vārdiskie norādījumi, paskaidrojumi, vingrinājumi, uzslavas, pieaugušo piemērs, pieaugušo palīdzība, kopīga darbība ar skolotāju
Marts	Did. rotaļa – “Iemācīsim lelli Mašu mazgāt rokas” Rotaļa – “Kas atspoguļojas spogulī” Dzejoļi – “Paņemsim mēs rokās ziepes”, “Buļ, buļ, buļ, ūdentiņš čalo”, “Ātri mazgājamies mēs”	- Mācīt bērnus mazgāt rokas noteiktā secībā, ar kustības imitācijas palīdzību - Mācīt bērnus novērtēt savu izskatu un priecāties - Izveidot bērnus pozitīvu attieksmi pret roku mazgāšanu;	Vārdiskie norādījumi, paskaidrojumi, vingrinājumi, uzslavas, pieaugušo piemērs, pieaugušo palīdzība, kopīga darbība ar skolotāju
Aprīlis	Did. vingrinājums – “Kā mēs mazgājam rokas?” Dzejoļi – “Mazgājam degunu, mazgājam vaigus”, “Gudriniece Katjenka”, “Zinam, zinam, jā, jā, jā!”, “Es šodien no rīta agri...” Problēmsituācija – Lelle Marina nemāk mazgāt rokas	- Mācīt bērniem uzturēt savas rokas tīras, ar delnām veikt aplveida kustības; - Izveidot bērnus pozitīvu attieksmi pret roku mazgāšanu; - Mācīt patstāvīgi mazgāt un sausi noslaucīt rokas	Vārdiskie norādījumi, paskaidrojumi, vingrinājumi, uzslavas, pieaugušo piemērs, pieaugušo palīdzība, kopīga darbība ar skolotāju
Majis	Did. rotaļa – “Nomazgāsim lelli” Dzejoļi – A. Barto “Netīrā meitene”, “No rīta agrāk piecelšos”	- Izveidot priecīgu emocionālo garastāvokli ar mazgāšanās mākas palīdzību	Vārdiskie norādījumi, paskaidrojumi, vingrinājumi.
Junijs	Did. rotaļa – “Iemācīsim Nemākuli mazgāt rokas” Lasišana – K. Čukovskij «Mojdodir”	- Izsaukt bērnus pozitīvu noskaņu, vēlmi iekļauties mazgāšanās procesā;	Pieaugušo piemērs, kopīga darbība ar skolotāju.
Augusts	Did. rotaļa – “Vajag, vajag mazgāties no rītiem un vakarā” Lasišana – I. Muraveika “Es pati”	- Mudināt bērnus mazgāt rokas rādot piemēru ar labi pazīstamu dzīvnieku un putnu rotaļu tēliem	Kopīga darbība ar skolotāju.

2. PIELIKUMS. Nodarbību plāns ģērbšanās prasmju apgūšanai laika posmā no 2016. gada janvāra līdz 2016. gada augustam

Mēnesis	Pasākums	Mērķis	Metodes un paņēmieni
Janvāris	Did. rotaļa – “Katrai mantai sava vieta” Did. vingrinājums – “Parādīsim Nezinītim, kā aiztaisīt zandas” “Iemācīsim lelli Mašu noģērbties” Dzejoļi – E. Blaginina “Lūk viņi zābaciņi”, “Pa debesīm saulīte staigā”, “Maša cimdu uzvilka”.	- Mācīt nosaukt apģērba priekšmetus un zināt to vietu skapī; - Mācīt izmantot dažādas aizdares; - Mācīt novilkt drēbes un apavus noteiktā secībā.	Vārdiskie norādījumi, paskaidrojumi, vingrinājumi, uzslavas, pieaugušo piemērs, pieaugušo palīdzība, kopīga darbība ar skolotāju
Februāris	Did. rotaļa - “Iemācīsim Lāci salikt apģērbus skapī”, “Viltīgie zābaciņi” Dzejoļi – “Viens, divi, trīs, četri, pieci – gatavojamies pastaigai”, “Lūk viņi zābaciņi”, “Spēcīgāk sasiešu šalli”, “Maša cimdu uzvilka”	- Mācīt kārtīgi salikt apģērbus skapī - Mācīt pareizi vilkt apavus - Bagātināt vārdu krājumu izmantojot dzejolišus	Vārdiskie norādījumi, paskaidrojumi, vingrinājumi, uzslavas, pieaugušo piemērs, pieaugušo palīdzība, kopīga darbība ar skolotāju
Marts	Problemsituācija – “Lelle Katja nevar apģērbties” Did. rotaļa – “Kurpītes sastrīdējās – salaba”, “Parādīsim lellei Katjai kā mākam noģērbties” Dzejolis – I. Muraveika “Es pati”	- Mācīt ģērbšanās secību; - Mācīt pareizi vilkt apavus; - Mudināt bērņus noģērbties un kārtīgi salikt apģērbus uz krēslīņa	Vārdiskie norādījumi, paskaidrojumi, vingrinājumi, uzslavas, pieaugušo piemērs, pieaugušo palīdzība, kopīga darbība ar skolotāju
Aprīlis	Did. rotaļa – “Tādas dažādas zeķes”, “Atrodi pāri” Sīžetiskā lomu rotaļa – “Noliksīm lelli Katju gulēt” Dzejoļi – “Mēs nemīlam nekārtīgus”	- Mācīt atrast pāri pēc krāsas, izmēra - Mācīt novilkt apģērbus pareizā secībā - Bagātināt vārdu krājumu izmantojot dzejolišus	Vārdiskie paskaidrojumi, uzslavas, pieaugušo piemērs, pieaugušo palīdzība, kopīga darbība ar skolotāju
Majis	Did. rotaļa – “Es māku noģērbties un akurāti salikt mantas” “Apģērbsīm lelli” Dzejoļi – “Iemācīšu apauties arī brāli”	- Veidot prasmes patstāvīgi noģērbties un salikt pareizā vietā apģērbus - Veidot iemaņas secīgām darbībām pie ģērbšanās uz pastaigu	Vārdiskie norādījumi, paskaidrojumi, vingrinājumi, uzslavas, pieaugušo palīdzība, kopīga darbība ar skolotāju
Junijs	Sīžetiskā lomu rotaļa – “Es pats apģērbjos, es esmu jau liels” Did. rotaļa – “Pamācīsim zaķīti attaisīt rāvējslēdzēju”	- Mācīt patstāvīgi apģērbties uz pastaigu - Mācīt attaisīt rāvējslēdzēju	Skolotājas palīdzība, uzslavas, pieaugušo piemērs, pieaugušo palīdzība
Augusts	Sīžetiskā lomu rotaļa – “Kopā ar Mašu ģērbjamies uz pastaigu”	- Mācīt patstāvīgi apģērbties uz pastaigu - Bagātināt vārdu krājumu izmantojot dzejolišus	Vārdiskie paskaidrojumi, uzslavas, pieaugušo palīdzība, kopīga darbība ar skolotāju

3. PIELIKUMS. Dzejoļi roku mazgāšanas un ģērbšanās prasmju veidošanai

3.1. Pielikums. Tautiskā literatūra

В кране булькает вода,
Очень даже здорово!
Умывается сама Дашенька Егорова

Водичка, водичка
Умой Ярославино личико,
Чтобы глазоньки блестели,
Чтобы щёчки розовели,
Чтоб смеялся роток
И кусался зубок.

Тёплая водичка умое Карине личико,
Пальчики Ароньчику, Димочке ладошки.

Даша, мой лицо и шейку, (bērna vārds)
Мойся мылом хорошенько,
Воду ты не разливай,
Сухо ручки вытирай.

Знаем, знаем, да, да, да!
Где тут прячется вода!
Выходи водица, мы пришли умыться!
Лейся на ладошку по-нем-нож-ку!
Нет, не понемножку – посмелей,
Будем умываться веселей!

Умываемся мы быстро,
Вытираемся мы чисто.
Так опрятны, аккуратны,
Всем смотреть на нас приятно!
Наш весёлый паровоз мыть вагончики
повёз.

Вы, вагоны, не толпитесь, друг за друга
все держитесь!

Кран откройся! Нос умойся!

Мойтесь сразу оба глаза!

Мойся, мойся, умывайся!

Грязь смывайся, грязь смывайся!

В руки мыло мы возьмём
И водичку мы польём.
Моем руки быстро, быстро,
Моем руки чисто, чисто.

А потом лицо умыли,
Глазки тоже мы промыли,
Полотенцем утирались,
На себя мы любовались!

Эх, водичка хороша,
Хороша водичка!

Пусть умое малыша,
Чтоб сияло личико!

Нос и щеки не забыли,
Вот мы чистые какие!

Нужно мыться непременно
Утром вечером и днём,
Перед каждою едою,
После сна и перед сном.

Ой, лады, лады,

Не боимся мы воды!

Чисто умываемся, маме улыбаемся!

Чтоб микробы быстро смыть

Надо руки с мылом мыть.

Раз, два, три, четыре, пять –
Собираемся гулять
Завязала Катенька (bērna vārds)
шарфик полосатенький.
Наденем на ножки - сапожки
И пойдём скорей гулять
Прыгать, бегать и скакать.

В небе солнышко гуляет,
С ясным днём нас поздравляет.
Собирайся детвора,
Нам гулять давно пора!
Будем быстро одеваться,
На прогулку собираться.

Даша варежку надела:
“Ой, куда я пальчик дела?
Нету пальчика, пропал,
В свой домишко не пропал”
Маша варежку сняла:
"Поглядите-ка, нашла,
Ищешь, ищешь и найдёшь!
Здравствуй, пальчик,
Как живёшь”

Мы на пухлые ручонки,
Одеваем рубашонку
Повторяй за мной слова:
Ручка - раз, ручка - два!

Застегнем застёжки
На твоей одежке:
Пуговки и кнопочки,
Разные заклепочки.
На мою малышку
Оденем мы штанишки:
Повторяй за мной слова:
Ножка - раз, ножка - два!
А теперь на ножки -
носочки и сапожки!
(Если дело происходит летом,
то вариант такой:
Обуваем ножки,
Бегать по дорожке!)
Повторяй за мной слова:
Ножка - раз, ножка - два!
Хоть устали одеваться,
Но не будем возмущаться!
Что осталось - голова?
Вот и шапочка - раз, два!
Надо маму одевать
И скорей идти гулять!

Завяжу потуже шарф,
Буду делать снежный шар,
Я шар покачу,
Гулять хочу!

3.2. Pielikums. Daiļliteratūra

(А. Барто, А. Платунова, И. Муравейка, Е. Благинина, С. Приварская)

ДЕВОЧКА ЧУМАЗАЯ

- Ах ты, девочка чумазая,
где ты руки так измазала?
Чёрные ладошки,
на локтях - дорожки.

- Я на солнышке лежала,
руки кверху держала.
вот они и загорели.

- Ах ты, девочка чумазая,
где ты носик так измазала?
Кончик носа чёрный,
будто закопчённый.

- Я на солнышке лежала,
нос кверху держала.
вот он и загорел.

- Ах ты, девочка чумазая,
ноги в полосы измазала,
не девочка, а зебра,
ноги – как у негра.

- Я на солнышке лежала,
пятки кверху держала.
вот они и загорели.

- Ой ли, так ли?
Так ли дело было?
Отмоем всё до капли.

Ну-ка, дайте мыло.
Мы её ототрём.
Громко девочка кричала,
как увидела мочалу,
цапалась, как кошка:
- Не трогайте ладошки!
Они не будут белые:
они же загорелые.
А ладошки-то отмылись.

Оттирали губкой нос -
разобиделась до слёз:
- Ой, мой бедный носик!
Он мыла не выносит!
Он не будет белый:
он же загорелый.
А нос тоже отмылся.

Отмывали полосы -
кричала громким голосом:
- Ой, боюсь щекотки!
Уберите щётки!
Не будут пятки белые,
они же загорелые.
А пятки тоже отмылись.

- Вот теперь ты белая,
Ничуть не загорелая.
это была грязь.

УМЫВАЛЬНАЯ ПЕСЕНКА

Мылом мыли, мылом мыли,
Мылом мыли малыша.
Мыли ножки, мыли ручки,
Мыли спинку, не спеша.
Мыли даже куклу Дашу,
Толстый еж помылся тоже.
Он пищал и вырывался,
Но упал и искупался.
А лохматому котенку
Мы помыли хвостик,
А веселому утенку
Мы помыли носик.
Нашей хрюшке – поросюшке

Я САМА

— Давай будем одеваться
— Я сама! Я сама!
— Пойдём, будем умываться
— Я сама! Я сама!
— Ну идём хоть причешу я
— Я сама! Я сама!
— Ну давай хоть накормлю я
— Я сама! Я сама!

НАУЧУ ОБУВАТЬСЯ И БРАТЦА

Я умею обуваться,
Если только захочу.
Я и маленького братца
Обуваться научу.
Этот - с правой ножки.
Если дождичек пойдёт,

Мы помыли рыльце.
Кто еще там ходит грязный?
Становитесь мыться!
Все игрушки искупались,
Только кукла Таня,
Неумытая грязнуля,
Спряталась в диване.
И сказала кукле Маша:
- С куклой Таней не дружу!
Спать ее теперь с собою
Ни за что не положу!
...Потому что, если ты не умываешься,
Никогда и никому ты не понравишься!

Наденем калошки.
Эта - с правой ножки,
Эта - с левой ножки.
Вот как хорошо

НА ПРОГУЛКУ

На майку с трусами одеть мы должны
Колготки, рубашку, рейтузы-штаны,
Носочки на ножки и кофту на верх.
Кто первый оделся? Ну, кто быстрее
всех?
Теперь мы ботинки, сапожки возьмем
И шапки оденем, и в куртки нырнем!
Осталось нам только замки застегнуть.
И можем все вместе отправиться в путь!

3.3. Pielikums. Miklas pašapkalpošanās prasmes argūšanai

Белой пеной пенится,
Руки мыть не лениться. (Zīeres)

У девочек и мальчиков
Зимою мёрзнут пальчики.
Чтобы пальчики согреть,
Что на ручки нам надеть? (Cimdi)

Вафельное и полосатое,
Ворсистое и мохнатое,
Всегда под рукою -
Что это такое? (Dvielis)

,

Стоит Парашка –
Держит чашку
Голову склонила,
Носик опустила,
А из носика струится
В чашку чистая водица. (Izlietne)

Мною можно умываться.
Я умею проливаться.
В кранах я живу всегда.
Ну, конечно, я — ... (Ūdens)

Мойдодыру я родня.
Отверни-ка ты меня.
И холодной водою
Живо я тебя умою. (Krāns)

4. PIELIKUMS. Rotaļnodarbības

4.1. Pielikums. Problēmsituācija “Lelle Katja nevar apģērbties” Ko darīt? (Сиротина, 2015)

Uzdevumi: Veidot iemaņas pareizā lelles ģērbšanas secībā. Attīstīt bērnu vārdu krājumu, papildinot ar apģērbu nosaukumiem. Attīstīt spēju pēc skolotāja vārdiska norādījuma atrast priekšmetus pēc nosaukuma (apģērbs).

Izmantotie materiāli: lelle, lelles apģērbs, kartiņas ar apģērba attēliem.

Nodarbības gaita:

Bērni, pie mums ciemos ir atnākusi lelle. Sasveicināsimies ar viņu.

Viņa grib iet pastaigāties pa āru, bet nezina kā apģērbties. Ko darīt? Lelle lūdz mūsu palīdzību.

Palīdzēsim lellei apģērbties? Kāds apģērbs vajadzīgs? (zeķubikses, apakškreklis, bikses, jaka, zeķes, virsjaka, cepure, šalle, zābaciņi, cimdi). Katja, paskatīsimies, kāds apģērbs mums ir.

Bērni, ko lellei vajag uzģērbt no sākuma? (zeķubikses). Karina, ej un atrodi zeķubikses lādē.

Zeķubikses mēs uzvilkām, ko tagad? (apakškreklu)

(Skolotāja uzvelk lellei apakškreklu un jautā par tālāko ģērbšanās secību. Bērni pēc kārtas nāk pie lādes un ņem apģērbu. Ja bērniem atbilde sagādā grūtības, skolotāja palīdz, pievērš bērnu uzmanību attēlam, uz kura ir attēlots ģērbšanās algoritms.

Bērni, ko mēs uzģērbām lellei? (zeķubikses, apakškreklu, bikses, jaku, zeķes, virsjaku). Tagad

lelle var iet pastaigāties? (nē) Pareizi, kā viņa ies pastaigāties bez...(cepures). Cepuri uzvilkām,

ko tagad ģērbsim? (šalli, zābakus, cimdu). Bērni, pastāstīsim lellei vēlreiz, ko vajag ģērbt uz pastaigu. (atkārtojam ģērbšanās secību pievēršot uzmanību tāfelei ar bildītēm) Kad lelle ir

uzvilkusi siltās drēbes, vai viņa var iet pastaigāties? Lelle pateicas bērniem par palīdzību un iziet no grupas.

b) Bet tagad iesim pie galda. Uz galda ir izliktas bildītes ar apģērbu. Skolotāja prasa bērnus izvēlēties attēlus tikai ar to apģērbu, kuru uzģērbām lellei.

Малаці, jūs tikāt galā ar uzdevumu!

Мы одежду убирали

Ох как сильно мы устали

А теперь пойдём гулять

Хлопать топтать и скакать.

4.2. Pielikums Sižeta-lomu spēle “ Noliksīm lelli Katju gulēt” (Хрупова, 2012)

Mērķis: mācīt noģērbt apģērbu pareizā secībā, kārtīgi novietot drēbes uz krēsla.

Izmantotie materiāli: lelle, leļļu mēbeles (gūlta ar piederumu komplektu, krēsliņš).

Bērni sēž pusaplī uz krēsliņiem.. Skolotāja ņem lelli Katju un no viņas vārda griežas pie bērniem, lūdz palīdzēt viņai noģērbties un likties gulēt, lūdz bērnus viņai palīdzēt.

Skolotāja: Katja, mēs no sākuma tev palīdzēsīm novilkt kleitu. Kurš grib palīdzēt viņai novilkt kleitu? (pieaicina trīs-četrus bērnus, pavada to darbības ar vārdiem, nostiprinot darbību secību, mudinot bērnus izrunāt šīs darbības, ņem kleitu no lejas un ceļ rokas gaisā, izvelk vienu roku, tad otru, tad novelk kleitu no galvas.)

Malači, bērni, mēs iemācījām Katju novilkt kleitu, bet kur mēs to liksim? Pareizi, uz krēsla atzveltni. Marianočka, uzkarini kleitu kārtīgi uz krēsla atzveltni. Bet ko vēl mums vajag noģērbt? Pareizi, apavus un zeķes. Maksim, palīdzi man lūdzu, novelc apavus no Katjas kājām un noliec zem krēsla. Ariadna, tu gribi palīdzēt Katjai novilkt zeķes un nolikt tās vietā? Kur mēs noliksīm zeķes?

Kārtīgi izlīdzināsim visu apģērbu un noliksīm Katju gulēt.

Glaudot lelli, skaita dzejolīti:

Спи – ка, Оля – солнышко,

Спи моя родная,

Рыбка золотая.

4.3. Pielikums. Didaktiskā rotaļa “Iemācīsim Nemākuli mazgāt rokas”

(Маврина, 2014)

Mērķis: Veicināt bērnos kopēja roku mazgāšanas procesa veidošanu, kas sevī iekļauj darbību pildīšanas secību no sagatavošanas (uzlocīt piedurknes, ieslēgt ūdeni), līdz nepieciešamā rezultāta sasniegšanai (tīras, sausas rokas, divielis karājas savā vietā, aiztaisīts ūdens krāns).

Situācijas gaita.

Skolotāja ienes rotaļu personāžu, kurš “grib”pievienoties bērnu darbībām. Vai viņš var kopā ar bērniem apskatīt tādas skaistas grāmatiņas, viņa rokas ir melnas no netīrumiem:

“Замарашка рук не мыл, месяц в ванну не ходил”.

Izrādās, ka Nemākulis vēl nav iemācījies pats mazgāt rokas un skolotāja piedāvā bērniem viņu iemācīt. Priekš tā bērniem tiek piedāvāts iet uz mazgāšanās istabu.

Skolotāja (turpmāk tekstā – Sk.) – “Ко no sākuma vajag izdarīt?” (pievērš bērnu uzmanību uz spēļu personāža krekla garajām rokām.)

“Nemākulis brīnās”. Kādēļ vajag piedurknes uzlocīt?

Skolotāja palīdz bērniem paskaidrot rotaļlietai šīs darbības nepieciešamību pie roku mazgāšanas. Pēc tam skolotāja ar bērniem rāda un skaidro Nemākulim, kā atvērt krānu, cik lielai jābūt ūdens strūklai, lai ūdens nešpicētos uz visām pusēm un nesalietu visu grīdu.

Sk. – “Кас parādīs Nemākulim, kā samērcēt rokas?”

Bet tagad, lai pamēģina to izdarīt Nemākulis. (Bērni vēro, kā no Nemākuļa rokām tek netīras ūdens strūklas). Oj, kādas netīras rokas, cik daudz uz viņām netīrumu! Ar ko mēs rokas mazgājam? Pareizi ar ziepju putām.

*Мыло душистое, белое, мыльное,
Мыло глядит на грязнулю с ухмылкой:
Ты бы, грязнуля, вспомнил про мыло,
Мыло тебя наконец бы отмыло! (Я. Аким)*

Parādiet Nemākulim, kā saziņēt rokas.

Nemākulis: Parādiet, parādiet man savas plaukstas! Kur ir ziepes? Neredzu putas!

Sk. – Nesteidzies Nemākuli. Bērni sāk berzēt plaukstas, pirkstiņus, lai parādītos daudz putas, lai tās pārklātu rokas, kā cimdi. Bet tagad noskalojiet “ziepju cimdus”.

Sk. – “Ко darīt tālāk? Rokas slapjas, ūdens pil”.

Bērni rāda kā noslaucīt tās ar divieli.

*Умываемся мы быстро,
Вытираемся мы чисто.
Так опрятны, аккуратны,
Всем смотреть на нас приятно!*

Sk. – “Malači! Iemācijāt Nemākuli mazgāt rokas. Iesim, parādīsim viņam mūsu grāmatas”.

4.4. Pielikums. Didaktiskā rotaļa imitācija “Iemācīsim lelli Mašu mazgāt rokas”(Савельева, 2015)

Mērķi: Mācīt bērnus mazgāt rokas noteiktā secībā, ar kustības imitācijas palīdzību.

Nodarbības gaita:

Uz galda uzklātas pusdienas. Blakus uz krēsliņa sēž lelle. Skolotāja pievērš bērnu uzmanību lellei. Skolotāja paziņo bērniem, ka lelle Maša ir sataisījies pusdienot, bet aizmirs, ka pirms pusdienām kaut kas ir jāizdara. Maša ilgi centās atcerēties, bet nevarēja. Var būt, mēs palīdzēsim Mašai atcerēties, ko vajag izdarīt, pirms sēties pie galda? Ko mēs darām pirms ēšanas? (Mēs pirms ēšanas mazgājam rokas). Maša, tu aizmirsi nomazgāt rokas. Paskaties kādas viņas tev netīras. Tu taču spēlējies ar mantiņām, rāpoji pa grīdu. Tagad vajag rokas nomazgāt un tikai pēc tam sēties pie galda. Ko tu saki? (Noliecoties pie lelles). Bērni, Maša nemāk mazgāt rokas! Iemācīsim Mašu pareizi mazgāt rokas. Labi? Skolotāja ņem lelli klēpī, un visas darbības izpilda ar to uz rokām.

Rotaļa imitācija “Mazgājam rokas”

Ko mēs darām no sākuma? Uzlokam piedurknes.

Tad atveram krānu (čik – čik) – ūdens (š – š – š). Samērcēsim rokas ar ūdeni:

Знаем, знаем – да-да-да (plaukšķi)

Где ты прячешься вода (roku pagriezieni augšā - lejā)

Выходи водица, мы пришли помывться (vicinošas kustības ar roku plaukstām)

лейся на ладошку по-нем-нож-ку. (plaukstu rādīšana)

Tagad ņenam ziepju putas un ziepējam rokas. Tagad taisīsim “ziepju cimdus”, lai mūsu rokas labi nomazgātos.

Кто не моет руки с мылом от среды и до среды.

На мохнатом полотенце отпечатаны следы.

Наши ручки стали в мыле, мы под краном мыло мыли

Roku ziepēšanas kustību imitēšana.

Parādiet Mašai, kādi mums ir “ziepju cimdi”, bet kas tālāk jādara? (tagad vajag noskalot ziepju putas ar ūdeni, lai mūsu rokas attīrītos no netīrumiem).

В ручейке вода струиться в речке плещется вода.

Мы под краном будем мыться, без воды мы никуда.

Моем руки, моем руки под горячей водой,

Если ты не любишь мыться, эту песенку не пой.

Bet tagad nokratīsim ūdens piles no rokām. Paņemsim dvieli un slaucīsim rokas. Noslaucīsim pirkstiņus, plaukstiņas, vienu roku, otru roku. Malači!

Умываемся мы быстро, вытираемся мы чисто,

Так опрятны, аккуратны, всем смотреть на нас приятно!

Uzkarinām dvielus atpakaļ. Nu tagad tev Maša rokas ir tīras, var pusdienot.

4.5. Pielikums. Didaktiskā rotaļa “Kopā ar Mašu ģērbjamies uz pastaigu” (Сибатова, 2014)

Mērķis: Veidot patstāvīgas ģērbšanās prasmes izmantojot folkloru.

Nodarbības gaita:

Skolotāja ienes grupā lelli Mašu, kurai uzvilktas āra drēbes, un griežas pie bērniem:

- Bērni, kamēr mēs vācām rotaļlietas, lelle Maša apģērbās uz pastaigu. Jūs ar mani tagad arī apģērbieties un kopā ar lelli iesim ārā rotaļāties.

*Раз, два, три, четыре, пять
Собираемся гулять.*

Bērni kopā ar skolotāju iet uz ģērbtuvī.

Sk.- Šeit es apsēdināšu lelli Mašu, viņa skatīsies kā bērni ģērbjas.

- Bet jūs novelkat zandales un noliekat tās skapītī.

*Если хочешь прогуляться,
Нужно быстро одеваться,
Дверцу шкафа открывай,
И сандалии убирай.*

Bērni novelk zandales un liek savos skapīšos

Sk. – Visi novāca zandales?

*- А потом колготки
Мы с тобой наденем,
Каждую ногу в домик свой поселим.*

Bērni ņem zeķubikses un uzvelk tās.

Sk. – Visi bērni uzvilka zeķubikses?

*- Вот и до рубашки
Добрались с тобой.
Здесь у каждой ручки
Домик тоже свой.*

Bērni ņem kreklus no skapīšiem un uzvelk tos.

Sk. – Visi bērni uzvilka kreklus?

- Malači, bērni!

*- А теперь штанишки
Смело одевай.
В них свою рубашечку
Умело заправляй.*

Bērni izpilda darbības saskaņā ar tekstu.

- Visiem bērniem ir uzvilktas bikses?

- Malači bērni! Visi ir uzvilkuši bikses, ko mums tagad vajag uzvilkt? Jaciņu.

Kam jaciņa, bet kam džemperis. Lelle Maša skatās uz jums, bērni. Lūk, Maša, kā bērni cenšas un paši ģērbjas.

*Посмотри, на улице
Стало холодать.
Пришло время кофточку
Деткам одевать.*

Bērni uzģērbj jaciņas vai džemperus.

- Uzvilkā jaciņas un džemperus.

*- А теперь на ножки
Обуваем сапожки,
Бегать по дорожке!*

Bērni ņem no skapīšiem apavus un uzvelk tos.

- Malači. Nu, lūk mūsu virsjakas. Bērni vēl nemāk virsjakām rāvējsslēdzējus aiztaisīt, tādēļ mēs viņiem palīdzēsim. Bērni uzvelk virsjakas ar skolotāja un skolotāja palīga palīdzību.

*-Хоть устали одеваться,
Но не будем возмущаться!
Что осталось — голова?
Вот и шапочка — раз, два!*

Bērni uzvelk galvas segas.

- Visi ir apģērbušies? Malači! Bet tagad visi kopā dodamies uz pastaigu.

4.6. Pielikums. “Pasaka par slapjo piedurkņu ciešanām” (Ширманова, 2014)

Dārgie bērni, es vēlos Jums pastāstīt stāstu, kas notika ar kreklu. Tas bija tā...

Vienā bērnudārza grupā, kad visi bērni apgūlās savās gūltās un aizmiga, atskanēja žēlestīgas raudas. Grupas bērni bija nesapratnē, kas tur raud?

Tur raudāja krekls.

Viss apgērbs savācās apkārt kreklam. Tie sāka jautāt: “Kas noticis?” Bet krekls raudāja vēl vairāk. Beidzot krekls izstāstīja savu stāstu:”Mana saimniece nemāk pareizi mazgāt rokas, viņa nekad neuzloka piedurknes, tāpēc tās vienmēr ir slapjas, man tas ļoti nepatīk. Vēl es ļoti mīlu savu saimnieci, bet ja viņa visu laiku staigās ar slapjām piedurknēm, tad rokas nosals un meitene saslims.” Ar šiem vārdiem krekls sāka raudāt vēl stiprāk.

Un tad krekla draugi apakškrekli, kleitas, citi krekli nolēma pasaukt skolotāju, lai tā viņiem palīdz.

Skolotāja pažēloja kreklu, nolika to žūt, bet bērnus nolēma iemācīt pareizi mazgāt rokas.

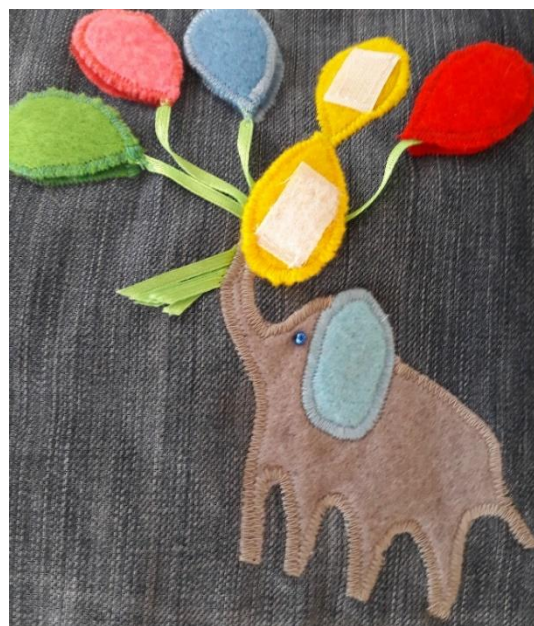
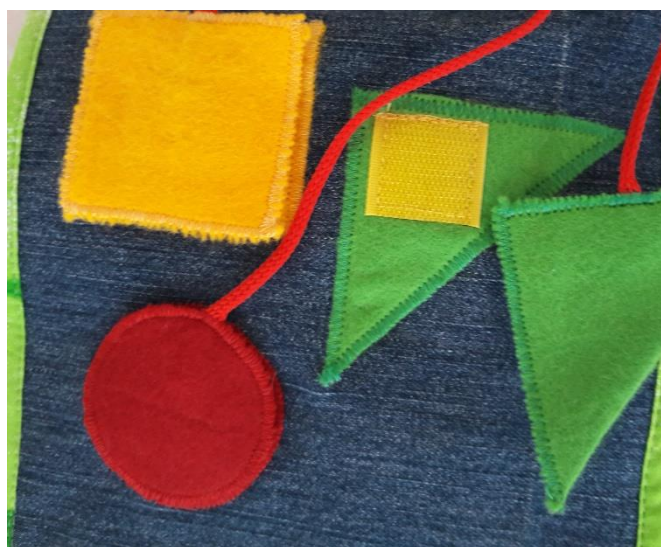
Lai pareizi nomazgātu rokas, vajag uzlocīt piedurknes, atvērt krānu. Pēc tam samērcēt rokas ar ūdeni, saziēpēt un cītīgi paberzēt plaukstas. Tad noskalot ziepes ar ūdeni, paņemt dvieli un noslaucīt rokas.

Pakarinam dvieli vietā, iztaisnojam piedurknes, viss kārtībā rokas tīras, piedurknes sausas.

Tagad šajā grupā visi bērni māc mazgāt rokas, viņiem vienmēr ir sausas piedurknes un bērni sāka mazāk slimot.

5. PIELIKUMS. Materiāls koncentrēšanās spēju vingrināšanai un pirkstu veiklības attīstīšanai

5.1. Spiedpogas, rāvējslēdzēji, lipekļiši

5.2. Sīko priekšmetu kārtošana pēc krāsām

5.3. Kreļļu veidošana

5.4. Apavu saišu vēršana

6. PIELIKUMS. Sižeta attēli roku mazgāšanas un ģērbšanās secības ievērošanai

